

Mr. sc. Damir Brnetić, dipl. iur.*

Tihomir Kralj, univ. spec. crim.**

POTPORA POLICIJE PROCESNIM STRANKAMA I DRUGIM SUDIONICIMA U NOVOM KAZNENOM POSTUPKU S PREGLEDOM ISKUSTAVA O POSTUPANJU POLICIJE PREMA ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA

U ovom radu analiziraju se iskustva suradnje policije s procesnim strankama u svjetlu primjene novog Zakona o kaznenom postupku. Značajna se pozornost pridaje suradnji policije s državnim odvjetništvom, s obzirom na novu ulogu državnih odvjetnika u kaznenom postupku. Relativno su nova i kratka policijska iskustva u ostvarivanju uloge istražitelja i pritvorskih nadzornika, kao novih ustanova u Zakonu. S obzirom na znatno izmijenjen položaj žrtve u novim zakonskim propisima, u radu se detaljnije raščlanjuje položaj žrtve, oštećenika i ugroženih svjedoka. Policija, državno odvjetništvo i sud obvezni su postupati posebno obzirno prema žrtvi kaznenog djela, davati joj Zakonom predviđene pouke, skrbiti za interese žrtve pri donošenju odluka o poduzimanju kaznenog progona protiv okrivljenika odnosno pri poduzimanju radnji u kaznenom postupku u kojima žrtva mora osobno sudjelovati. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, koji je novi doticajni zakon od srpnja 2009. godine, predviđa zaštitu žrtava kaznenih djela i drugih osoba kao policijsku ovlast i propisuje da će policija u vrijeme postojanja opravdanih razloga na prikladan način zaštititi i žrtvu i drugu osobu koja je dala ili može dati podatke važne za kazneni postupak ili njima blisku osobu ako im prijeti opasnost od počinitelja ili drugih osoba u svezi s kaznenim postupkom. Tim je zakonom istaknuta obveza zaštite osoba koje su zbog bilo kojeg razloga ugrožene uslijed suradnje s policijom. Nove obveze policiji nalažu promjene u postupanju prema spomenutim kategorijama sudionika u postupku, pa je raščlanjen

* Mr. sc. Damir Brnetić, dipl. iur., policijski savjetnik, predavač, Visoka policijska škola, Policijska akademija

** Tihomir Kralj, univ. spec. crim., policijski savjetnik, načelnik Odjela kriminaliteta droga, Ravnateljstvo policije, Uprava kriminalističke policije, Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta

dosadašnji način rada policije na temelju istraživanja javnog mnijenja o percepciji sigurnosti građana, postupanju policije, te o iskustvima i stavovima žrtava i svjedoka kaznenih djela. U radu su analizirani rezultati istraživanja koja su tijekom 2008. i 2009. godine provedena na žrtvama i svjedocima te policijskim službenicima. Ispitala se percepcija postupanja policijskih službenika od strane žrtava i svjedoka pa su ti podaci dovedeni u odnos s rezultatima koji su dobiveni anketiranjem policijskih službenika. Unatoč kratkoj i ograničenoj primjeni u praksi, u radu je opisano nekoliko slučajeva u kojima je policija postupala primjenjujući odredbe novog Zakona o kaznenom postupku, iz kojih se izvode određeni zaključci i mogući prijedlozi de lege ferenda.

1. UVOD

Donošenjem Zakona o kaznenom postupku iz 2008.¹ (u daljnjem tekstu: ZKP) odmah su stupile na snagu samo odredbe o tajnosti istrage i obnovi postupka, no za većinu njegovih odredaba stupanje na snagu je odgođeno, tako da se taj zakon počeo primjenjivati 1. srpnja 2009. u tzv. USKOK-ovim postupcima, a za sva ostala kaznena djela primjenjivat će se od 1. rujna 2011. Bitna je novost da se dosadašnja sudska istraga zamjenjuje državnoodvjetničko-polijskom istragom. Istraga će se provoditi za teža kaznena djela, a za kaznena djela iz nadležnosti općinskih sudova državni će odvjetnici moći provesti skraćeni postupak, bez provedbe istrage. Time se hoće postići veća ekonomičnost postupka i rasterećenost sudova koji bi se više mogli baviti složenijim predmetima. Želi se izbjeći nepotrebno podvostručenje policijske kriminalističke obrade, a potom i dosadašnje istrage. Policija je važan čimbenik novog sustava istrage, svoju djelatnost usmjeruje na otkrivanje kaznenog djela i počinitelja te istraživanje kaznenih djela prema nalozima državnog odvjetnika. U istrazi ili postupovnim radnjama prije podizanja optužnice određeni policijski službenici postupaju kao istražitelji, a za određena kaznena djela kao istražitelji uključuju se i neki drugi subjekti na temelju zakonskih ovlasti. Policijski ustroj mora se prije svega i jasno opredijeliti za uvođenje specifične stručnosti, policijski službenici moraju steći veća operativna znanja o morfologiji i etiologiji pojava kaznenih djela, kao i o dokaznom sustavu Zakona. U novom sustavu policija mora raditi tako da postiže optimalne rezultate sa stajališta interesa kaznenog postupka.² Hrvatska policija nastoji se smatrati suvremenom, što je svakako najvažnija strateška odrednica takve organizacije.

¹ Narodne novine broj 152/08 i 76/09.

² Berislav Pavišić, Zakon o kaznenom postupku, Naklada d.o.o., Rijeka 2009., predgovor str. VI-VII.

Osim u normativnom području, znatni su iskoraci proteklih godina napravljeni u edukaciji policijskih službenika, opremanju suvremenom opremom te nastojanjima da se poboljšaju uvjeti rada i života policijskih službenika.³ Sva nastojanja osuvremenjivanja hrvatske policije dodatni su izazov u primjeni novih zakonskih propisa koji izravno utječu na policijsku organizaciju i način njezina djelovanja. U ovom radu promatraju se i analiziraju odnosi, suradnja i potpora policije procesnim strankama prema kratkotrajnim iskustvima u primjeni novog ZKP-a.⁴ Naravno, najviše pozornosti posvećuje se suradnji policije i državnog odvjetništva, no nije propušteno analizirati pretpostavke postupanja policije prema žrtvama, oštećenima, braniteljima i svjedocima.

2. SURADNJA POLICIJE I DRŽAVNOG ODVJETNIŠTVA

2.1. Osvrt na dosadašnju suradnju

Uvodno je istaknuto da je najviše pozornosti na temelju novog ZKP-a posvećeno ulozi državnog odvjetnika koja je u usporedbi s prethodnom po mnogo čemu drugačija, zahtjevnija, ali istovremeno konkretnija, uvjetno govoreći samostalnija. Zašto se novonastala samostalnost državnih odvjetnika ocjenjuje suzdržano, odnosno izražava kao “uvjetna”? Odgovor se pronalazi u odnosu državnih odvjetnika i policije, naročito kriminalističkih istražitelja iz redova policije. Za lakše razumijevanje tog odnosa i razmatranja pretpostavki kakav bi taj odnos u stvarnosti trebao biti, valja se vratiti u ne tako davnju prošlost. Sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća u većini sredina na području Republike Hrvatske odnos policije i državnog odvjetništva ocjenjivan je dobrim ili vrlo dobrim. Takve, uglavnom paušalne ocjene proizlazile su iz obostranog osjećaja potrebe izbjegavanja animoziteta i eventualnih sukoba, a istodobno su imale uporište u činjenici da su obje strane formalno poštovale propise, policija je dostavljala kaznene prijave, državni odvjetnici postavljali su dodatne zahtjeve za prikupljanje obavijesti i sve je teklo svojim tijekom. No, istovremeno, kad bi se postavilo pitanje većini policijskih službenika kako se zovu čelni ljudi državnog odvjetništva na njihovu području ili tko je glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske, odgovori bi bili gotovo poražavajući. To je pokazatelj deklarativno prisutne suradnje, ali nije bila ni približno u

³ Kako prostorije u kojima borave i rade policijski službenici vide i ocjenjuju građani, vidi *infra*, 5.3.

⁴ Vrijeme pisanja ovog rada je početak listopada 2009. godine, dakle tri mjeseca nakon početka primjene Zakona o kaznenom postupku za kaznena djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

duhu važećih zakonskih propisa. Rijetki su bili primjeri suprotnog, pravog profesionalnog odnosa.⁵

Zakonom o kaznenom postupku iz 1997. godine⁶ nastupila je nova era u odnosima policije i državnog odvjetništva, možda ponajprije zahvaljujući uvođenju novih pravnih instituta u naše zakonodavstvo, kao što je primjena posebnih izvida kaznenih djela. Kvalitativan iskorak u međusobnim odnosima nije nastupio preko noći, već postupno, ali je bio neminovan jer je planiranje, priprema i samo provođenje posebnih izvida kaznenih djela zahtijevalo intenzivnu komunikaciju s obje strane.

Nadalje, još jedan od momenata koje valja promatrati u proteklom razdoblju jest stupanje na snagu Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta⁷ pred kraj 2001. godine, odnosno postupno formiranje Ureda kao specijalističkog dijela državnog odvjetništva. S obzirom na djelokrug nadležnosti Ureda, pojedini slučajevi kriminalističkih istraživanja⁸ iz tog razdoblja upućivali su na potrebu intenzivnije međusobne komunikacije već u fazi planiranja i provedbe izvida kaznenih djela, eventualne primjene mjera posebnih izvida i naročito u momentu okončanja kriminalističkih istraživanja, kada se dogovorno oblikovala kaznena prijava, odlučivalo o mogućem predlaganju pritvora te o drugim okolnostima važnim za tijek i konačni ishod postupka. Iz tog razdoblja datiraju i prvi ozbiljniji slučajevi suzbijanja organiziranog kriminaliteta, kriminaliteta droga, pranja novca i korupcije. Važno je napomenuti da se od 2002. godine uglavnom redovito održavaju godišnji sastanci čelnika kriminalističke policije, s jedne strane, te glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske i čelnika županijskih i većih općinskih državnih odvjetništava. Na tim sastancima tematski se i problemski obrađuju pitanja koja praksa nameće bitnim za raspravu, usuglašavaju se određena stajališta, prezentiraju se trendovi stanja i kretanja kriminaliteta te prikazuju novosti u kriminalističkim istraživanjima, strateške odrednice i ostale bitne činjenice. Takvo tradicionalno

⁵ O tadašnjem uređenju suradnje policije s državnim odvjetništvom, po Zakonu o krivičnom postupku, Narodne novine broj 34/93, više u članku Brnetić, D.: Suradnja policije i državnog odvjetništva prije početka kaznenog postupka, Policija i sigurnost 3/97.

⁶ Narodne novine broj 110/97.

⁷ Narodne novine broj 88/01.

⁸ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima u članku 2. stavku 1. točki 7. definira *kriminalističko istraživanje* kao ukupnost policijskih ovlasti koje se prema tom zakonu poduzimaju kada postoji sumnja da određena osoba priprema ili da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, ili prekršaj, ili da postoji sumnja da određena pojava ugrožava ili bi mogla ugroziti živote ljudi, njihova prava, slobodu, sigurnost, nepovredivost ili imovinu te radi otkrivanja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti i prekršaja, pronalaženja počinitelja, sprječavanja da se počinitelj ne sakrije ili ne pobjegne, da se otkriju i osiguraju tragovi i predmeti koji mogu poslužiti pri utvrđivanju činjenica i da se prikupe obavijesti koje mogu biti od koristi za uspješno vođenje kaznenog ili prekršajnog postupka. U ovom radu koristi se taj izraz jer je daleko primjereniji od prije korištenih, primjerice *kriminalistička obrada*, *operativna obrada* i dr.

sastajanje pridonijelo je podizanju kvalitete međusobnog poznavanja i nadasve stvaranju povjerenja koje je nužan preduvjet uspješne suradnje.

Prijelomni trenutak u proteklom razdoblju u razvoju međusobnog odnosa jest donošenje Protokola o suradnji policije i državnog odvjetništva tijekom pretkaznenog (predistražnog) i kaznenog postupka koji je imao cilj razjasniti određene odredbe Zakona o kaznenom postupku koje nisu na dostatan način precizirale odnosno definirale međusobne nadležnosti i odgovornosti.⁹ Konkretno, Protokol je s obzirom na potrebu dogovora ili zajedničkog provođenja izvida i drugih radnji razvrstao kaznena djela u skupinu lakših, teških te složenih i značajnih predmeta. Za međusobno izvješćivanje propisane su uzajamne obveze, a propisani su oblici suradnje u predmetima protiv poznatih počinitelja kaznenih djela, od dogovora o provođenju izvida kaznenog djela, konzultacija, suradnje u teškim, složenim i značajnim izvidima, sudjelovanje drugih tijela, odgovornost za provođenje izvida, timski rad, upravljanje izvidima i donošenje odluka o dovršetku izvida te podnošenje kaznene prijave i privođenje. U raščlambama provedenim na obje strane jasno su uočeni problemi u nedostatku međusobne koordinacije. Tako Novosel tvrdi da je koordinacija rada policije i državnog odvjetništva važna čak i u onim slučajevima kad je neuspješna i kada državni odvjetnik i policija imaju različito stajalište o rezultatima provedenih izvida, budući da se u kasnijim slučajevima mogu iskoristiti prethodna, makar negativna, iskustva.¹⁰

Koordinacije su korisne i zbog toga što državni odvjetnik može na osnovi primljenih obavijesti i procjene utemeljenosti određivanja pritvora podnijeti zahtjev za određivanje pritvora i poslije ustrajati na njegovu određivanju. Novosel zaključuje da je koordinacija izvida kakva je postojala u to vrijeme (2006. godine) uspješna ako državni odvjetnik i policijski službenici dobro surađuju i ako imaju povjerenja jedni u druge. No istodobno upozorava da ta koordinacija nije regulirana zakonom i svaki od sudionika može zadržati svoje stajalište bez obzira na argumente i podatke koje iznosi druga strana. Iako ZKP nije predvidio donošenje takvog akta, Protokol je na obje strane u kratkom vremenu prihvaćen i protumačen kao dokument koji odnose regulira, ali i razvija u pozitivnom smislu.

2.2. Suradnja na temelju novih zakonskih propisa

Današnja razina kvalitete međusobnih odnosa državnog odvjetništva i policije postignuta je u posljednje tri do četiri godine, kad je pristup razrješavanju

⁹ Protokol su 29. studenoga 2006. potpisali glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske i ravnatelj policije, a primjenjuje se od 1. siječnja 2007.

¹⁰ Novosel, D.: Radnje državnog odvjetnika u pretkaznenom postupku, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2006., str. 108-109.

najsloženijih kaznenih djela došao do razine formiranja projektnog tima, sastavljenog od jednog državnog odvjetnika ili više njih te policijskih službenika različitog djelokruga rada.¹¹ Već je dulje vrijeme intencija priključiti u timove službenike drugih agencija nadležnih za provedbu zakona.¹² Takav pristup kriminalističkim istraživanjima jedno je od osnovnih načela djelovanja Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta pri Ravnateljstvu policije. Projektnim timovima postigla se, uz ostvarenje konačnog rezultata, visoka razina međusobnog razumijevanja glede obavljanja poslova iz vlastite nadležnosti. Naime, potpuno je jasno da policijski službenici ne mogu sadržajno poznavati okvire državnoodvjetničkih poslova niti mogu uvijek spoznati proces donošenja državnoodvjetničkih odluka. Istovremeno, državni odvjetnici nedovoljno poznaju, a niti su dužni poznavati, kriminalističku taktiku, kriminalističku tehniku kao i druga znanja i vještine kojima se u svojem radu policijski službenici svakodnevno koriste. Međutim spoznaja da su na istom brodu, s istim smjerom putovanja i krajnjom destinacijom, navela je predstavnike obiju strana na stvaranje partnerskog odnosa, prema načelu da svatko odgovara za svoj dio nadležnosti, ali interes ostvarenja cilja jest i mora biti zajednički. Nažalost, još uvijek povremeno dolazi do zadiranja u područje drugog partnera, kao i što valja očekivati da će jednom u budućnosti takvo "uskakanje" u tuđu nadležnost, ujedno i odgovornost, postati rijetkost odnosno iznimka. Važno je naglasiti da se takvi primjeri ne mogu smatrati neprijateljskom gestom, već nastojanjem da se "u žaru borbe" bude što učinkovitiji i produktivniji. Jedan od razloga vjerojatno proizlazi iz još uvijek neujednačenog načina određivanja prioriteta u razrješavanju kaznenih djela, što bi u budućem periodu svakako valjalo uskladiti.

Osim izmjena i dopuna Zakona o kaznenom postupku, istodobno su doneseni Zakon o državnom odvjetništvu (u daljnjem tekstu: ZODO), Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (u daljnjem tekstu: ZUSKOK) i Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (u daljnjem tekstu: ZOPO).¹³ Jedan od važnih oblika stvaranja preduvjeta za kvalitetnu suradnju svakako je i Sporazum o razmjeni podataka u predistražnoj fazi postupka,¹⁴ kojim se razrađuje mogućnost pristupa podacima policijskog kriminalističko-obavještajnog sustava i podacima informacijskog sustava Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Sporazum konkretno razrađuje odredbu

¹¹ Primjerice službenici za suzbijanje gospodarskog kriminaliteta i korupcije, organiziranog kriminaliteta, kriminalističko-obavještajni analitičari, službenici za posebne kriminalističke poslove i dr.

¹² Prvenstveno službe u sastavu Ministarstva financija, i to Carinska uprava, Porezna uprava, Ured za sprječavanje pranja novca, Financijska policija i Financijski inspektorat.

¹³ Narodne novine broj 76/09.

¹⁴ Sporazum su 25. kolovoza 2009. potpisali ravnatelj Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta i glavni ravnatelj policije.

iz članka 25. st. 2. ZUSKOK-a koji propisuje obvezu policije za organiziranje središnjeg prikupljanja, pohrane i obrade svih obavijesti koje su važne za pokretanje i vođenje kaznenog postupka za kaznena djela iz nadležnosti Ureda, a posebice onih koje se mogu smatrati indikatorima zločinačkih organizacija, te obvezu policije da omogući Uredu dostupnost tih podataka u realnom vremenu, zaštićenom računalnom mrežom. Iako se Sporazum još ne primjenjuje u cijelosti, sadržajno je važan iskorak u suradnji, jer ne razrađuje tipičnu razmjenu podataka ili mogućnost uvida u određene baze podataka, već stvara pretpostavke za tehničko ostvarenje uvida u izvješća i druge zapise koji predstavljaju rezultate pojedinih dokaznih radnji.

2.2.1. Istražitelji

U odnosu na ZKP, jedno je od ključnih pitanja način određivanja kriminalističkih istražitelja iz redova policije, što je ujedno propisivano ZODO-om i ZOPO-om. ZKP definira pojam istražitelja kao osobu koja je prema posebnom propisu donesenom na osnovi zakona ovlaštena provoditi dokazne i druge radnje. ZOPO nadalje propisuje da je istražitelj policijski službenik kojega uz prethodno pribavljeno mišljenje glavnog državnog odvjetnika imenuje glavni ravnatelj policije. Način imenovanja istražitelja dodatno razrađuje ZODO, prema kojem godišnju listu istražitelja kojima se u prethodnom postupku može povjeravati provođenje dokaznih radnji određuje županijski državni odvjetnik za područje svoje nadležnosti. Prije sastavljanja godišnje liste istražitelja, županijski državni odvjetnik zatražit će od policije i drugih državnih tijela dostavljanje popisa istražitelja koji su određeni za obavljanje tih poslova u skladu s posebnim zakonom. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske trebalo bi dostaviti godišnje liste čelnicima državnih tijela kojih se službenici nalaze na listama, a to su osobe koje s obzirom na predmete istraživanja i posebne propise koji se primjenjuju imaju odgovarajuće iskustvo i sposobnosti za istraživanje kaznenih djela u vezi s kojima se dokazne radnje provode, kao i za suradnju s drugim državnim tijelima koja sudjeluju u provođenju prethodnog postupka.¹⁵

U odnosu na novi ZKP, ulogu policije ponajprije valja promatrati kroz prizmu tužiteljske istrage. Naime, policija će od državnih odvjetnika dobivati naloge za poduzimanje većine dokaznih radnji. Odgovornost za provedbu dokaznih radnji u redovima policije prvenstveno je na istražiteljima za koje se predmnijeva da budu dodatno educirani službenici uglavnom kriminalističke policije, pomno odabrani, verificirani ili licencirani za te poslove, a ne treba očekivati da će ih biti u prevelikom broju. Konačni broj istražitelja nije

¹⁵ Veić, P. i sur.: Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine d.d. Zagreb, 2009., str. 6.

moguće u cijelosti predvidjeti, ali može se očekivati da je riječ o 20%-30% ukupnog broja kriminalističkih policajaca u Republici Hrvatskoj od oko 3.200 službenika u sastavu kriminalističke policije danas. Istražitelji će se imenovati također iz redova drugih službi nadležnih za provedbu zakona.¹⁶

Ne treba strahovati da će državni odvjetnici olako prepuštati izvođenje dokaznih radnji istražiteljima, što je potvrđeno u ovih nekoliko mjeseci djelomične provedbe Zakona, ali isto tako ne treba očekivati da će državni odvjetnici poduzimati pretrage, privremeno oduzimati predmete, uzimati otiske prstiju itd. Novi ZKP predviđa partnerski odnos državnih odvjetnika i policije odnosno istražitelja, što znači da je svatko odgovoran za svoj djelokrug poslova. Očekuje se da će uloga državnih odvjetnika glede provedbe dokaznih radnji biti najviše izražena pri ispitivanju okrivljenika i svjedoka te pri obavljanju prepoznavanja. O taktici provedbe pojedinih radnji očekivati je da prevladava stručno mišljenje školovanih kriminalista, dok će državni odvjetnici odlučivati o zakonitosti radnji, procesnoj važnosti i uporabljivosti prikupljenih obavijesti i dokaza, osnovanosti za pokretanje istrage, o optuživanju i dr. Većinu dokaznih radnji prema dosadašnjem ZKP-u i sada obavlja uglavnom policija, a pogotovo očevidi koji su vjerojatno najzahtjevniji u cijelosti.

2.2.2. Pritvorski nadzornik

ZKP uvodi pritvorskog nadzornika kao policijskog službenika koji je određen posebnim zakonom, da bi ZOPO propisao kako je pritvorski nadzornik policijski službenik raspoređen na to radno mjesto. ZOPO ujedno definira pritvorsku jedinicu kao poseban prostor u kojem boravi uhićena osoba i osoba protiv koje je određen pritvor. U člancima 109. - 111. ZKP-a propisane su ovlasti i obveze pritvorskog nadzornika pri postupanju prema uhićenim osobama i pritvorenicima.

Na temelju ZKP-a, ministar unutarnjih poslova donio je Pravilnik o prijmu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom te o evidenciji pritvorenika u pritvorskoj policijskoj jedinici, kojim se ovlasti i obveze pritvorskog nadzornika detaljnije razrađuju.¹⁷ U općim odredbama Pravilnik naglašava obveze

¹⁶ Npr. iz Carinske uprave, Porezne uprave, Financijskog inspektorata, Financijske policije, Ureda za sprječavanje pranja novca i dr., kako bi u okviru svojih stručnih znanja, vještina te zakonskih nadležnosti sudjelovali u provedbi pojedinih dokaznih radnji, primjerice pretraga vozila od strane carinskog istražitelja na graničnom prijelazu.

¹⁷ Narodne novine broj 88/09. Pravilnik propisuje postupak s uhićenikom prije dovođenja pritvorskom nadzorniku; prijam uhićenika u pritvorsku policijsku jedinicu; postupanje s pritvorenikom: zdravstvenu zaštitu, pravo na kontakt s braniteljem, pravo stranca na kontakt s konzularnim i diplomatskim predstavnicima, ostala prava, sigurnost osoba u pritvoru, postupak puštanja na slobodu, postupanje s privremeno oduzetim predmetima; evidenciju uhićenih

postupanja prema osobi lišenoj slobode sukladno ratificiranim međunarodnim konvencijama, ustavnim i zakonskim odredbama koje reguliraju pravni status osobe lišene slobode prije pravomoćnosti sudske odluke. Prema maloljetnim osobama, mlađim punoljetnim osobama i osobama s duševnim smetnjama propisana je primjena posebnih zakona. Nadalje, ističe se da se izvršenjem pritvora ne smije vrijeđati osoba i dostojanstvo pritvorenika, mora se čuvati njegovo tjelesno i duševno zdravlje, vodeći pri tome računa da se ispuni svrha zbog koje je pritvor određen te da se održi potreban red u pritvorskoj policijskoj jedinici. Pritvorenikova sloboda i prava mogu biti ograničeni u mjeri potrebnoj da se ostvari svrha radi koje je određen pritvor, spriječi bijeg pritvorenika, spriječi počinjenje kaznenog djela te otkloni opasnost za život i zdravlje ljudi. Pravilnik dodatno pruža garancije da se pritvoreniku osigurava ravnopravan položaj tijekom izdržavanja pritvora neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama te da ne smije biti izložen torturi ili okrutnom i nehumanom postupanju.

Uloga pritvorskog nadzornika složena je i višeslojna, budući da mora gotovo istovremeno komunicirati s policijskim službenicima koji su proveli uhićenje i priveli uhićenika odnosno pritvorenika, zatim upravo s uhićenom osobom te s državnim odvjetnikom. Jedna od prvih obveza prema uhićeniku jest priopćivanje njegovih prava koja su propisana ZKP-om. Pritvorski nadzornik predložit će uhićeniku liječnički pregled, a u slučaju da uhićenik odbije liječnički pregled, premda je očigledno da mu treba pružiti hitnu medicinsku pomoć, pritvorski nadzornik organizirat će pružanje takve pomoći. U slučaju procjene liječnika o potrebi zbrinjavanja uhićenika u medicinskoj ustanovi, pritvorski nadzornik o tome će izvijestiti nadležnog državnog odvjetnika te od njega zatražiti odluku o upućivanju uhićenika u medicinsku ustanovu. Pritvorski nadzornik odmah po prijmu uhićenika obavještava nadležnog državnog odvjetnika te će po nalogu nadležnog državnog odvjetnika uhićenika odmah pustiti na slobodu. Ako državni odvjetnik u roku od 10 sati od predaje uhićenika pritvorskom nadzorniku ne ispita uhićenika ili ako pritvorski nadzornik u roku od 20 sati od uhićenja osobe na području policijske uprave u kojoj se nalazi pritvorska policijska jedinica odnosno 32 sata od trenutka uhićenja osobe uhićene na području druge policijske uprave od one u kojoj se nalazi pritvorska policijska jedinica u koju je doveden uhićenik ne zaprimi pisano rješenje o pritvoru protiv uhićenika, po isteku roka pustit će uhićenika na slobodu. Prije puštanja na slobodu uhićenika ili pritvorenika pritvorski će

i pritvorenih osoba; način obavljanja poslova osiguranja pritvorske policijske jedinice; nadzor nad radom pritvorske policijske jedinice, tehničke i sanitarne standarde opremanja pritvorske policijske jedinice (članak 1.)

nadzornik o tome bez odgode izvijestiti ustrojstvenu jedinicu policije koja je obavila uhićenje ili po zahtjevu koje je osoba uhićena. Navedene odredbe o obvezi puštanja uhićenika, koje proizlaze iz članka 109. ZKP-a, u kratkotrajnoj praksi primjene novog propisa uzrokovale su veliku polemiku u redovima policije i državnog odvjetništva, jer je riječ o iznimno kratkim rokovima za postupanje, zapravo kraćim nego u odredbama dosadašnjeg Zakona. U nekoliko primjera primjene novog ZKP-a, unatoč pomno planiranim postupanjima, svaki je put došlo do prave utrke s vremenom, s obzirom na kratke rokove dovođenja uhićenika pritvorskom nadzorniku i zatim još kraćeg roka u kojem mora biti ispitan.¹⁸ Zakon ne sprječava ispitivanje uhićenika prije dovođenja pritvorskom nadzorniku, međutim ukupno gledano propisani rokovi ipak nisu u cijelosti realni i svakako ne idu u prilog kvalitete postupanja policije i državnog odvjetnika odnosno kvalitete izvođenja dokaznih radnji koje se izvode neposredno pred privođenje.¹⁹

Uz prethodno navedeno, obveza je pritvorskog nadzornika omogućiti pritvoreniku podnošenje žalbe na rješenje o pritvoru, pri čemu se pritvorenik za podnošenje žalbe može koristiti pravnom pomoći branitelja, ili na rješenje o pritvoru može izjaviti žalbu na zapisnik pritvorskom nadzorniku. Pritvoreniku se osigurava zadovoljavanje potreba zdravstvene zaštite sukladno općim propisima o zdravstvenoj zaštiti, a uz liječnički nadzor omogućit će mu se provođenje medicinske terapije koju je započeo prije određivanja mjere pritvora. Pritvorenim trudnicama osigurava se posebna zdravstvena zaštita. Pritvorski nadzornik također se pozorno brine o pravu pritvorenika na kontakt s braniteljem. Pritvorenik se s braniteljem dopisuje i razgovara bez nadzora. Iznimno, dopisivanje i kontakt s braniteljem mogu se nadzirati na temelju rješenja nadležnog državnog odvjetnika ili suca istrage. Posjet branitelja pritvoreniku obavlja se u za to određenoj prostoriji, koja zadovoljava minimalne uvjete radnog prostora, bez pregrade između branitelja i pritvorenika. Pritvorski nadzornik može prekinuti posjet ako pritvorenik narušava sigurnost i red u pritvorskoj policijskoj jedinici. Omogućit će razgovor pritvorenika stranca s konzularnim i diplomatskim predstavnicima države koje je državljanin. Pritvorski nadzornik mora pritvoreniku osigurati mogućnost održavanja osobne higijene, kao i prehranu koja količinom i kakvoćom mora zadovoljavati higijenske i prehrabene standarde. Glede sigurnosnih pitanja, osobna pretraga, pretraga stvari i pretraga prostorija u kojima borave pritvorenici može se obaviti u svako doba, sukladno sigurnosnim potrebama. Sredstva prisile prema pritvoreniku policijski službenik može uporabiti pod uvjetima propisanim posebnim zakonom odnosno ZOPO-om. U slučaju tjelesnog ozljeđivanja

¹⁸ Više o tom problemu prikazano je u primjerima iz prakse, infra, 6.1 do 6.3.

¹⁹ Prvenstveno pretraga, koja se izvodi na temelju zakonskih propisa, ujedno primjenjujući pravila struke odnosno kriminalistike.

ili smrti pritvorenika, pritvorski nadzornik o tome će bez odgode izvijestiti nadležnog državnog odvjetnika ili suca istrage koji je rješenjem odredio pravitvor te će poduzeti potrebne mjere osiguranja relevantnih tragova na mjestu događaja. Također, o pokušaju bijega ili bijegu pritvorenika pritvorski će nadzornik obavijestiti nadležnog državnog odvjetnika ili suca istrage.

3. ULOGA BRANITELJA U POLICIJSKOM POSTUPANJU

Položaj branitelja u novom ZKP-u jednak je kao i prije, s obzirom na to da je vezan uz pravni položaj okrivljenika. Branitelj je njegov stručni pomoćnik i opunomoćenik ovlašten u korist okrivljenika poduzeti sve radnje koje može poduzeti sam okrivljenik.²⁰ ZKP pretpostavlja sudjelovanje stručno obrazovanih i operativno osposobljenih odvjetnika. Odvjetnici prema ZKP-u dobivaju niz novih prava i dužnosti i djeluju u različitim ulogama.²¹ Za mogućnosti suradnje policije i branitelja, ZKP nije ostavio prostora unutar kojeg se relativno strogo određena uloga policije može znatnije modificirati, s obzirom na suprotstavljene uloge u postupku i budući da se ZKP nije usmjerio na propisivanje mogućnosti istraživanja obrane. Načelno, policija i branitelji imaju male mogućnosti zajedničke suradnje, prvenstveno se taj odnos odvija različitim oblicima komunikacije: policija postupa u okviru zakonskih obveza u odnosu prema osumnjičeniku, a branitelji zastupaju interese svojih klijenata.

Suradnja policije i branitelja u ovom kratkom periodu primjene ZKP-a tema je o kojoj se ne može iskustveno puno iskazati, osim promatrajući odnos policijskih istražitelja i pritvorskih nadzornika prema osumnjičenicima i na taj način neizravno prema braniteljima. Razmatrajući obveze osiguranja prisutnosti branitelja tijekom izvođenja pojedinih dokaznih radnji, policija postupa na temelju konkretno iskazanog zahtjeva osumnjičenika za pojedinim braniteljem ili poziva sa liste branitelja koju dostavlja Hrvatska odvjetnička komora.²² Zapisnik s takvog ispitivanja u prisutnosti branitelja mogao se prihvatiti kao dokaz u postupku. Odredbe novog ZKP-a kažu da okrivljenik mora imati branitelja pri prvom ispitivanju ako je nijem, gluh, slijep ili nesposoban da se sam brani odnosno ako se postupak vodi za kazneno djelo za koje je propisan redoviti postupak. Okrivljeniku će se omogućiti da uzme branitelja po vlas-

²⁰ Sabljak Z.: Subjekti u kaznenom postupku – pozicija branitelja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 15, broj 2/2008.

²¹ B. Pavišić, Zakon o kaznenom postupku, Naklada d.o.o., Rijeka 2009., predgovor, str. VIII.

²² Proteklih godina pratili smo polemiku da u određenom broju slučajeva policija poziva branitelje koji nisu na listi ili da preferira određene branitelje koji se redovito odazivaju i budu angažirani od osumnjičenika koji su spremni iskazivati, najčešće na način kojim priznaju određeni oblik sudjelovanja u počinjenju kaznenog djela.

titom izboru i u tu svrhu zastati s ispitivanjem do njegova dolaska, a najdulje tri sata otkad je okrivljenik izjavio da hoće uzeti branitelja po vlastitom izboru i da hoće njegovu prisutnost pri ispitivanju. Ako se iz okolnosti vidi da izabrani branitelj u tom roku ne može doći, tijelo koje provodi ispitivanje omogućit će okrivljeniku da uzme branitelja s liste dežurnih odvjetnika. Osim kod ispitivanja okrivljenika, prije pretrage doma, osoba na koju se odnosi nalog o pretrazi poučit će se da ima pravo izvijestiti branitelja koji može biti prisutan pretrazi. Toj će se osobi omogućiti da uzme branitelja po vlastitom izboru i u tu će se svrhu zastati s pretragom do dolaska branitelja, a najdulje tri sata otkad je osoba izjavila da želi uzeti branitelja. Kao i kod ispitivanja okrivljenika, ako se iz okolnosti vidi da izabrani branitelj u tom roku ne može doći, tijelo koje provodi pretragu omogućit će osobi da uzme branitelja s liste dežurnih odvjetnika. Ako osoba ne uzme branitelja ili pozvani branitelj u tom roku ne dođe, može se provesti pretraga doma.

Daljnja primjena novog ZKP-a pokazat će stvarnu dimenziju odnosa i suradnje policije i branitelja.²³ Očekivati je da će branitelji, između ostalog, naročito voditi računa da policijski službenici istovremeno moraju poštovati i odredbe ZOPO-a koje propisuju načelo razmjernosti između ovlasti koja se primjenjuje i svrhe obavljanja policijskog posla, kao i postupnost u primjeni policijskih ovlasti s ciljem da se primijeni ona ovlast kojom se u najmanjoj mjeri zadire u slobode i prava čovjeka, a ujedno postiže svrha obavljanja policijskog posla.

4. NOVA ORGANIZACIJA (KRIMINALISTIČKE) POLICIJE

4.1. Razlozi za uspostavu nove organizacije policije

U proteklom je razdoblju izgrađen solidan pravni temelj za učinkovito suprotstavljanje kriminalitetu, donesen je i niz strateških dokumenata kojima je razrađen sustavan pristup suzbijanju pojedinih vidova kriminaliteta, no organizacijsko-administrativni kapaciteti policijske strukture nisu se u dovoljnoj mjeri prilagođivali novonastalim prijetnjama organiziranog kriminala. Postojeći ustroj većeg dijela (kriminalističke) policije prilagođen je suzbijanju i razrješavanju klasičnog kriminaliteta, što je jedna od temeljnih slabosti uspješnijeg suzbijanja ozbiljnog odnosno organiziranog kriminaliteta. Postupanje policije uglavnom je reaktivno umjesto proaktivnog. Strateška određenja hrvatske policije ujedno počivaju na razvoju kriminalističko-obavještajnog

²³ Na ovom mjestu prikladno je pogledati poziciju opunomoćenika žrtava ili svjedoka kaznenog djela tijekom policijskog postupka. Može se zaključiti da te osobe ne znaju za mogućnost stručne pomoći odvjetnika jer je s odvjetnikom u policijsku postaju došao samo jedna od ukupno 196 anketiranih žrtava ili svjedoka.

modela koji je nezaobilazna odrednica daljnjeg razvoja i načina obavljanja policijskih poslova, samim time iznimno važan čimbenik za razmatranje bilo kojih organizacijskih promjena.

4.1.1. Stvaranje kriminalističko-obavještajnog modela

Hrvatski kriminalističko-obavještajni model usvojilo je Ravnateljstva policije tijekom 2007. godine. Kriminalističko-obavještajni model mora osigurati:

- kriminalističko-obavještajne informacije kojima se rukovoditelji policije mogu koristiti kako bi im pomogle u formuliranju strateškog smjera te kako bi donosili odluke o taktičkom dodjeljivanju resursa i upravljali rizikom;
- model za poslovni proces rada koji će se moći koristiti za većinu područja policijskog rada;
- konzistentnost policijskog djelovanja u čitavoj Hrvatskoj;
- integralni kriminalističko-obavještajni model u kojem sve nadležne službe (agencije) koje se bave provedbom zakona mogu igrati relevantnu ulogu, a kroz to će se poboljšati integracija s partnerskim agencijama;
- smjer za kontinuirani razvitak kriminalističko-obavještajnih poslova u policiji;
- operativnim strategijama da se usredotoče na ključne prioritete;
- djelatnicima da se u većem broju usredotoče na rješavanje prioritetnih problema te da "ciljaju" na najaktivnije počinitelje;
- veći stupanj sukladnosti sa zakonodavstvom Europskog suda za ljudska prava u pripremama za pridruživanje;
- izvješćivanje rukovodstva o rizicima;
- poslovno planiranje koje se temelji na više informacija te bolju vezu s operativnim policijskim radom;
- usmjerivanje i izvješćivanje policijskih ophodnji;
- smanjenje stope organiziranog kriminaliteta usmjerivanjem na one koji predstavljaju najveći rizik javnoj sigurnosti i nacionalnoj sigurnosti.

Kriminalističko-obavještajni model zamišljen je da djeluje na tri razine, i to na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj. U skladu s tim i kriminalitet je prema složenosti podijeljen na tri razine: manje složeni lokalni kriminalitet, regionalni složeni ili organizirani kriminalitet te nacionalni složeni ili organizirani kriminalitet.²⁴ Ta podjela kriminaliteta sukladna je već provedenoj po-

²⁴ Posljedica takve podjele kriminaliteta izravno utječe na organizaciju policijskih poslova, pa se lokalnom razinom prvenstveno bave policijske postaje (neovisno o tome je li kazneno djelo iz djelokruga rada kriminalističke policije ili policije u odori). Regionalnom razinom

djeli u velikom broju europskih zemalja koje su uspostavile kriminalističko-obavještajni model.

Temelj za kvalitetno djelovanje kriminalističko-obavještajnog modela jest dosljedno obavljanje policijskih poslova na temelju kriminalističko-obavještajnih informacija (engl. *Intelligence-Led Policing, ILP*).²⁵ *ILP* nameće obvezu svim policijskim službenicima da trajno prikupljaju podatke korisne za sprječavanje i otkrivanje kaznenih djela i prekršaja te za pronalaženje počinitelja tih djela, kao i drugih podataka za obavljanje policijskih poslova. Korak dalje od navedenog jest planski zamišljeno usmjereno prikupljanje podataka koje proizlazi iz strateške procjene – temeljnog dokumenta iz djelokruga rada policije. Takav način obavljanja policijskih poslova osigurava proaktivan pristup obavljanju policijskih zadaća, što je u potpunom skladu s temeljnom zadaćom policije – spriječiti počinjenje kaznenog djela ili prekršaja. Strateška procjena donosi se na svim razinama (lokalna, regionalna i nacionalna) i ima cilj dugoročno prepoznavanje problema, određenje opsega i procjene kaznenih djela, kriminaliteta i drugih sigurnosnih pojava koje zahtijevaju angažiranje policije. Upravo taj dokument ima svrhu usmjerivati

kriminaliteta bave se policijske uprave odnosno kriminalistička policija u sjedištu uprave. Nacionalnom razinom kriminaliteta bave se policijski službenici kriminalističke policije u sjedištu Ravnateljstva policije (naravno, moguće je uključivanje i drugih organizacijskih oblika policije na istoj ili nižoj razini).

²⁵ Načela modela *ILP* opisuju da se poznavanje i razumijevanje prepoznatih kriminalnih ugroza koristi u upravljanju službama i agencijama nadležnim za provedbu zakona prilikom davanja odgovora na opasnost od organiziranog kriminaliteta. U svim dijelovima “zajednice” službi i agencija nadležnih za provedbu zakona, uključujući i na razini Europske unije, poznavanje složenog i organiziranog kriminaliteta (engl. *Serious and Organised Crime*) jest necjelovito te u nekim slučajevima vrlo oskudno. Bez dobrog poznavanja tog fenomena, odgovor nadležnih unaprijed je osuđen na neuspjeh u smislu prepoznavanja i suzbijanja ugroza. Model *ILP* pokazao se uspješnim u nekoliko zemalja članica Europske unije pri unapređenju aktivnosti službi i agencija nadležnih za suzbijanje organiziranog kriminaliteta. Europski kriminalističko-obavještajni model nudi mogućnosti i rezultira postignućima naročito u: unapređenju zajedničke spoznaje o složenom i organiziranom kriminalitetu kroz učinkovitije načine prikupljanja, razmjene i analitičke obrade prikupljenih podataka, podizanju stupnja uspješnosti Europol i drugih nadležnih institucija Europske unije, postizanju boljih operativnih rezultata u područjima označenim kao najvišim prioritetima, omogućivanju svim članicama i nadležnim tijelima Europske unije da nadgledaju zajedničku metodologiju za borbu protiv složenog i organiziranog kriminaliteta. Europski kriminalističko-obavještajni model pretvara spoznaju o ugrozama u efikasnu akciju, i to kroz upravljanje kriminalističko-obavještajnim ciklusom koji započinje sa strateškim razumijevanjem i prepoznavanjem prisutnih prijetnji, prepoznatih na temelju raspoloživih informacija. Takav ciklus zahtijeva izradu EU procjene ugroženosti od organiziranog kriminaliteta (engl. *Organized Crime Threat Assessment - OCTA*), koja treba identificirati najozbiljnije ugroze od složenog i organiziranog kriminaliteta prema Europskoj uniji i tu procjenu ugroženosti izrađuje Europol. *OCTA* ujedno prepoznaje nedostatke u trenutačnim spoznajama o prijetnji, što je važno za pružanje cjelovite slike o stanju i kretanju fenomena organiziranog kriminaliteta u Europi.

najviše rukovoditelje pri donošenju odluka, poslužiti za određivanje prioriteta u provedbi poslova i učinkovitije korištenje raspoloživim resursima (ljudskim, financijskim i materijalno-tehničkim) te pomoći u utvrđivanju neke buduće prijetnje. Rukovodna tijela koja imaju i savjetodavnu ulogu glavnim i odgovornim donositeljima odluka prvenstveno su strateške grupe za dodjelu zadataka i koordinaciju koje se formiraju na svim razinama i u svim organizacijskim jedinicama policije (policijske postaje, policijske uprave i Ravnateljstvo policije). Jedan je od ključnih zadataka strateških grupa za dodjelu zadataka i koordinaciju izdvajanje najznačajnijih prijetnji za stanje sigurnosti na svom području nadležnosti, određivanje prioriteta i resursa koji će se koristiti te određivanje preventivnih zadaća za prijetnje koje su detektirane. Iz takvog načina rada proizlazi i plan usmjerenog prikupljanja informacija, što je bit kriminalističko-obavještajnih poslova.

Daljnji niz "alata" u kriminalističko-obavještajnom modelu predstavlja taktička procjena koja sadržava informacije o događajima koji su se dogodili (na svim razinama) u posljednjih mjesec dana kao i prosudbu sigurnosnih pojava u narednom (kraćem) razdoblju te daljnje preporuke za taktičke aktivnosti koje se odnose na prikupljanje kriminalističko-obavještajnih informacija, na prevenciju i postupanje u cijelosti. Taktičku procjenu izrađuju taktičke grupe za dodjelu zadataka i koordinaciju i ona zapravo predstavlja određivanje kratkoročnih problema i prioriteta na nekom području gdje se uz brzo djelovanje može spriječiti ugrožavanje stanja sigurnosti. Taktičke grupe za dodjelu zadataka i koordinaciju također razrađuju pitanja prioriteta i resursa, kao i nositelje kriminalne djelatnosti u svakom od prioriternih područja kriminaliteta koje je odredila Strateška grupa za dodjelu zadataka i koordinaciju. Iz strateških, a potom i taktičkih procjena proizlaze opis operativno interesantne osobe (profil cilja ili mete) i opis sigurnosne pojave (profil problema).²⁶

Treba napomenuti da kriminalističko-obavještajni model predviđa i druge "alate" poput kontrolne strategije i zahtjeva za prikupljanje i obradu kriminalističko-obavještajnih podataka, koji razrađuju ciljeve i zadaće iz strateških procjena, taktičkih procjena radi razrade prioriteta i raspolaganja postojećim resursima. Kriminalističko-obavještajni model prvenstveno je poslovni model za korištenje i alociranje policijskih resursa. Međutim, nužne su čvrste veze između kriminalističko-obavještajnog sustava i partnerskih agencija. Partneri se ohrabruju u pružanju informacija kojima će započinjati ovaj proces te u prihvaćanju proizvoda (koji će rezultirati) nakon ispitivanja i analize s ci-

²⁶ Navedeni su kriminalističko-obavještajni proizvodi koje izrađuje organizacijska jedinica policije zadužena za kriminalističko-obavještajnu analitiku. Oni pobliže opisuju i daju jasnu, nedvosmislenu sliku o nositelju kriminalne djelatnosti odnosno o seriji kaznenih djela, žarištima kriminaliteta, problemima koji se odnose na narušavanje javnog reda u većem obujmu, kao i o nekoj drugoj temi naznačenog kao prioritetnoj.

ljem da ih se bolje informira o strateškim pitanjima ili da im se pomogne kod taktičkih rješenja. Većina informacija i kriminalističko-obavještajnih informacija koje kriminalističko-obavještajni model proizvodi su restriktivne, povjerljive naravi ili imaju karakter povjerljivosti te se često odnose na ciljanje individualnih počinitelja i organiziranih kriminalnih skupina.²⁷ Prihvatanje modela od partnerskih službi osnovni je preduvjet da se on u budućnosti može smatrati nacionalnim kriminalističko-obavještajnim modelom.

Policija Republike Hrvatske započela je s izradom cjelovite procjene opasnosti od organiziranog kriminaliteta koje se sadržaj temelji ne samo na podacima i pokazateljima prikupljenim od policije već i na analizi podataka drugih tijela državne uprave, nevladinih i međunarodnih organizacija, kao i otvorenih izvora. Na taj način dobiva se relevantan materijal koji će se koristiti kao osnova za provedbu daljnjeg istraživanja o uzrocima, pojavnim oblicima i posljedicama pojave organiziranog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj. Ta procjena sadržava prikaz temeljnih obilježja organiziranih kriminalnih skupina, koje su izdvojene prema osam ključnih područja interesa, i to: međunarodna dimenzija, struktura organizirane kriminalne skupine, korištenje legitimnih poslovnih struktura, specijaliziranje, utjecaj korupcije, korištenje nasilja, protumjere te kontrola medija. Ujedno, procjena predstavlja temelj za osnaživanje suradnje između različitih nadležnih državnih institucija kojih je djelokrug rada borba protiv organiziranog kriminaliteta, ali i suradnje s različitim agencijama za provedbu zakona na međunarodnom planu. Njegova svrha je usmjeriti pozornost na trenutačno stanje i opasnost od najsloženijih pojava oblika organiziranog kriminaliteta kao i na procjenu prijetnji za buduće razdoblje. Procjenom opasnosti nastoji se pridonijeti uvođenju novog pristupa u budućim policijskim postupanjima s posebnim naglaskom na proaktivni pristup u praćenju, analizi i otkrivanju najsloženijih oblika organiziranog kriminaliteta. Vjeruje se da će procjena opasnosti od organiziranog kriminaliteta pomoći prilikom donošenja strateških odluka na području suzbijanja organiziranog kriminaliteta u okviru postojeće nacionalne strategije, ali dakako i učinkovitim zajedničkom suprotstavljanju organiziranom kriminalitetu transnacionalnog karaktera na međunarodnom planu.

Vrlo je jednostavno razlučiti najčešće korištene, ključne riječi kada se govori o kriminalističko-obavještajnom modelu, a to su *strategija*, *taktika*, *prioriteti* i *resursi*. Provođenje u život takvog modela rada u cijelosti zahtijeva i promjenu načina razmišljanja, poglavito kod rukovoditelja, donositelja odluka. Neovisno o činjenici da je obavljanje policijskih poslova izrazito specifično područje, pri njegovu obavljanju mogu se primijeniti ponašanja "dobrog gospodara" koji vodi računa o svojim ciljevima i o onome što mu stoji na raspolaganju za njihovo ostvarenje.

²⁷ Stoga se informacije klasificiraju i razdjeljuju samo po načelu "onaj tko treba znati".

Posljedica primjene kriminalističko-obavještajnog modela jest i reorganizacija policije, a glavna vodilja jest razmjestiti policijske snage na područja gdje je stanje sigurnosti ugroženo. S obzirom na usklađenost hrvatskog i europskog kriminalističko-obavještajnog modela, već je rečeno da Ravnateljstvo policije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske izrađuje cjelovitu procjenu ugroženosti organiziranim kriminalitetom koje se sadržaj temelji ne samo na policijskim podacima i pokazateljima već i na analizi podataka drugih tijela državne uprave, nevladinih i međunarodnih organizacija te otvorenih izvora.²⁸ Procjena sadržava značajna obilježja organiziranih kriminalnih skupina, karakteristike najsloženijih pojava oblika ove vrste kriminaliteta i mjere koje je potrebno poduzeti.²⁹ Navedena procjena ugroženosti temelj je za osnaživanje suradnje između različitih nadležnih državnih institucija kojih je djelokrug rada borba protiv organiziranog kriminaliteta, ali i suradnja s različitim agencijama za provedbu zakona na međunarodnom planu, čime se nastoji pridonijeti uvođenju novog pristupa budućim policijskim postupanjima, s posebnim naglaskom na proaktivnom pristupu u praćenju, analizi i otkrivanju najsloženijih oblika organiziranog kriminaliteta. Takav pristup ujedno je nametnuo potrebu za prilagođivanjem postojećeg ustroja kriminalističke policije kao i policije u cjelini, posebice u smislu stvaranja novog organizacijskog oblika za borbu protiv organiziranog i drugih najsloženijih oblika kriminaliteta na nacionalnoj razini.

4.1.2. Preuzete međunarodne obveze

Na temelju uvida i analize stanja ove problematike, međunarodna zajednica izradila je niz dokumenata s mišljenjem o stanju u ovom području. Gotovo svi ti dokumenti ističu nedovoljne administrativno-tehničke kapacitete agencija koje se u Republici Hrvatskoj bave suzbijanjem organiziranog kriminaliteta, posebno naglašavajući kriminalističku policiju. Tako je već u

²⁸ U pogledu stvaranja europskog kriminalističko-obavještajnog modela, Haškim programom, koji je na prijedlog Vijeća Europske unije obznanjen 10. svibnja 2005., Europska komisija naznačila je deset prioriteta za naredno petogodišnje razdoblje, prihvaćenih od Europskog parlamenta. Među njima se nalazi i borba protiv organiziranog kriminaliteta. Za organizirani kriminalitet, između ostalog, naglašava se potreba izrade strateškog koncepta, s izraženim preventivnim aktivnostima, međunarodne i međuagencijske suradnje te jačanja financijskih istraga u vezi s organiziranim kriminalitetom. Europski kriminalističko-obavještajni model mogući je odgovor na izazov organiziranog kriminaliteta u Europi.

²⁹ EUROPOL je pozitivno ocijenio doprinos hrvatske policije izgradnji europskog kriminalističko-obavještajnog modela dajući priznanje Procjeni opasnosti od organiziranog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj, koja je početkom 2008. godine dostavljena da posluži kao dio materijala u izradi EU OCTA. Samim tim priznanjem potpuno je nesporna tvrdnja o punoj usklađenosti hrvatskog i europskog kriminalističko-obavještajnog modela.

procesu stabilizacije i pridruživanja Europskoj uniji, u okviru Partnerstva pod vodstvom Europske unije protiv organiziranog kriminaliteta u jugoistočnoj Europi (tzv. Forum zapadni Balkan), na ministarskoj konferenciji održanoj 2002. godine u Landcaster Houseu usvojena "Londonska izjava" kojom je između ostalog naglašena potreba jačanja sposobnosti svih tijela u Republici Hrvatskoj za sprječavanje i istraživanje kriminalnih aktivnosti te progon počinitelja. U mišljenju Europske komisije o zahtjevu Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji od 30. travnja 2004., koje se temelji na preporukama sastavljenim u povodu posjeta eksperata policiji Republike Hrvatske, navodi se potreba jačanja ukupnih administrativnih kapaciteta za borbu protiv organiziranog kriminaliteta. Nadalje, u izvješću Europske komisije o napretku Republike Hrvatske u ispunjavanju uvjeta za pridruživanju Europskoj uniji za 2007. godinu, naglašena je potreba ulaganja dodatnih napora radi osiguravanja svih potrebnih administrativnih kapaciteta agencija za suzbijanje kriminaliteta, posebice u pogledu ostvarivanja međuagencijske suradnje i prevencije korupcije i organiziranog kriminaliteta. Sukladno obvezama proizašlim iz pojedinih međunarodnih ugovora, konvencija i protokola, postoji obveza ustrojavanja posebnih organizacijskih jedinica odnosno nacionalnih centara za suzbijanje pojedinih oblika kriminaliteta.³⁰ Protokol protiv nezakonite proizvodnje i krijumčarenja vatrenog oružja, njegovih dijelova, komponenti i streljiva, kojim se nadopunjuje Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, nameće potrebu ustrojavanja nacionalnog tijela za suzbijanje krijumčarenja i ilegalnog posjedovanja oružja. Ženevska konvencija o sprječavanju krivotvorenja novca, kao sastavni dio Konvencije UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, pred Republiku Hrvatsku stavlja obvezu ustrojavanja središnjeg ureda za suzbijanje krivotvorenja novca. Postoji i obveza formiranja zasebne ustrojstvene jedinice za prevenciju i suzbijanje trgovanja ljudima, kao obveze proizašle iz Akcijskog programa za sprječavanje i suzbijanje trgovanja ljudima UN-a iz 2001. i preporuka Vijeća EU. Sve te obveze pretočene su u adekvatne dokumente i planove kojima se definiraju obveze i određuje dinamika njihova realiziranja u postupku približavanja Europskoj uniji.³¹

S ciljem utvrđivanja svih dobrih i loših strana organizacije kriminalističke policije, hrvatska kriminalistička policija nominirala je i provela MATRA – FLEX projekt: Reorganizacija kriminalističke policije u Republici Hrvatskoj, tijekom kojeg su eksperti nizozemske policije snimili stanje i izradili

³⁰ Mnogi se nacionalni planovi osvrću na potrebu jačanja policijskih kapaciteta za suzbijanje određene vrste kriminaliteta, odnosno na potrebu formiranja specijaliziranih ustrojbenih oblika, a temelje se na raznim međunarodnim dokumentima koji se u užem smislu odnose na borbu protiv organiziranog kriminaliteta i kojih je Republika Hrvatska stranka.

³¹ Nacionalni plan približavanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, Pregovaračka stajališta Republike Hrvatske za poglavlje 24. Pravda, sloboda i sigurnost.

tzv. SWOT analizu u kojoj su iskazane sve prednosti i nedostaci postojećeg ustroja kriminalističke policije u Republici Hrvatskoj.³² Na temelju te analize, nizozemski eksperti dali su preporuke u kojima su, između ostalog, naglasili potrebu cjelovite reorganizacije kriminalističke policije, posebice u pogledu prilagođivanja organizacijskog okvira konceptu rada *Intelligence-Led Policing*.³³ Naglašena je potreba uspostave policijskog djelovanja na tri razine: nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj. Posebna preporuka odnosi se na potrebu stvaranja centralne operativne jedinice na nacionalnoj razini s više regionalnih centara i jedinstvenim, centralnim rukovođenjem.³⁴ Budući da je na sličan način već ustrojen Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK), ta je preporuka iznimno značajna i upućuje na moguć, ali i nužan, smjer preustroja kriminalističke policije, što bi u konačnici dovelo do organizacijske kompatibilnosti i učinkovitije međusobne suradnje.³⁵ Konačno, novi Zakon o kaznenom postupku započeo je s primjenom upravo kaznenih djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta te je novi organizacijski oblik kriminalističke policije zamišljen kao partnerska organizacijska jedinica policije koja će prva uporabiti novopropisane instrumentarije u svom djelokrugu rada.

4.2. Ustroj i organizacija Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta

Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta osmišljen je da prati i izučava određene pojavne oblike korupcije i organiziranog kriminaliteta, njihovih trendova i načina izvršenja. Izravno provodi složenije kriminalističke obrade korupcije i organiziranog kriminaliteta na nacionalnoj razini u uskoj suradnji s Uredom za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK), drugim državnim odvjetništvima te ostalim nadležnim državnim tijelima.

Ured je nadležan za obavljanje poslova nacionalne razine složenog i organiziranog kriminaliteta, i to u:

³² SWOT – *strengthens, weakness, opportunities, threats*.

³³ Obavljanje policijskih poslova na temelju kriminalističko-obavještajnih informacija.

³⁴ Geslo kojim se treba rukovoditi pri ustrojavanju takvog organizacijskog oblika glasi: “*Centraliziraj sve što se mora obavljati na nacionalnoj razini, a decentraliziraj sve što se može obavljati na regionalnoj razini.*”

³⁵ Nastojeći primjerenom odgovoriti suvremenim trendovima kriminaliteta, mnoge europske zemlje, kao i zemlje u našem okruženju, formirale su središnje nacionalne jedinice za borbu protiv najtežih oblika organiziranog kriminaliteta i korupcije (Velika Britanija, Austrija, Mađarska, Nizozemska, Češka, Poljska, Rumunjska...), čime su postigle zapažene rezultate.

- kriminalističkim istraživanjima koja se provode na području dviju ili više policijskih uprava,
- kriminalističkim istraživanjima u kojima je potrebna zajednička međunarodna policijska istraga i kriminalističkim istraživanjima koja se provode na području više zemalja,
- kriminalističkim istraživanjima istaknutih nositelja najtežih oblika kriminaliteta,
- kriminalističkim istraživanjima najsloženijih oblika kaznenih djela iz domene složenog i organiziranog kriminaliteta.

Policijski nacionalni ured prema procjeni može preuzeti poslove razine regionalnog složenog i organiziranog kriminaliteta od nadležne policijske uprave i isto tako određeno kriminalističko istraživanje iz svoje nadležnosti na temelju procjene proslijediti na rad određenoj policijskoj upravi. Osnovna načela funkcioniranja Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta jesu *prilagodljivost* i *elastičnost*. Načela predviđaju da policijski službenici, svi uposlenici unutar Ureda, budu raspoređeni u središnjici i regionalnim centrima. Prema potrebi poslova i zadanim prioritetima, policijski službenik može se uputiti na izvršenje zadaća u drugi regionalni centar. Uz to, načela prilagodljivosti i elastičnosti podrazumijevaju stvaranje timova za rješavanje konkretnih slučajeva bez podjele poslova prema linijskom načinu rada. Navedeno znači da u regionalnim odjelima policijski službenici nisu postavljeni prema linijskom načinu rada, već se preferira da policijski službenici budu općeg tipa s uvažavanjem njihovih osobnih afiniteta, interesa, predznanja za pojedina područja kriminaliteta. Osim postignutih rezultata rada, prilikom odabira policijskih službenika za edukaciju potrebno je voditi računa o njihovim osobnim afinitetima, željom za daljnjim usavršavanjem i stručnom specijalizacijom. U odjelima u sjedištu Policijskog nacionalnog ureda postoje specijalistički službenici kojih je uloga praćenje i izučavanje određenih pojava oblika kriminaliteta, njihovih trendova i načina izvršenja, sudjelovanje u međunarodnim aktivnostima vezano uz problematiku koju prate te su nositelji određenih projekata Europske unije za područje koje pokrivaju. Utvrđuju metode i načine rada na otkrivanju i suzbijanju pojava oblika kriminaliteta iz svoje nadležnosti, sudjeluju u izradi procjene prijetnje (strateške procjene) iz područja svoje domene rada, sudjeluju u predlaganju i izradi normativnih akata i pojedinih izvješća. Isto tako uloga specijalističkih službenika u konkretnim obradama na razini regionalnih nacionalnih centara i policijskih uprava je stručna i savjetodavna. Za konkretno postupanje na razini regionalnog odjela određuje se voditelj grupe za obradu koji rukovodi konkretnom obradom, a uz voditelja grupe za obradu za svaku konkretnu obradu čelnik odjela određuje grupu za obradu u sastavu:

- određen broj policijskih službenika,
- policijski službenici za financijske istrage,

- prema potrebi odgovorne osobe za rad s izvorima,
- analitička podrška koja se sastoji od policijskih službenika za obradu informacija i analitičara,
- podrška posebnih kriminalističkih poslova,
- specijalistički službenici (prema potrebi).

Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta ustrojen je prema sljedećem modelu:³⁶

1. *Odjel za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Zagreb*, sa sjedištem u Zagrebu, koji pokriva područja zagrebačke, karlovačke, sisačko-moslavačke, varaždinske, krapinsko-zagorske, bjelovarsko-bilogorske, kopriivničko-križevačke i međimurske policijske uprave.
2. *Odjel za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Rijeka* sa sjedištem u Rijeci, koji pokriva područja primorsko-goranske, istarske i ličko-senjske policijske uprave.
3. *Odjel za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Osijek* sa sjedištem u Osijeku, koji pokriva područja osječko-baranjske, vukovarsko-srijemske, požeško-slavonske, brodsko-posavske i virovitičko-podravske policijske uprave.
4. *Odjel za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Split*, sa sjedištem u Splitu, koji pokriva područja splitsko-dalmatinske, zadarske, šibensko-kninske i dubrovačko-neretvanske policijske uprave.
5. *Odjeli u sjedištu Policijskog nacionalnog ureda* koji se sastoje od specijalističkih policijskih službenika.³⁷

Odnos strateško-projektnog krila i operativnog krila ustrojen je na horizontalnoj komunikaciji, a ne na hijerarhiji. U strateškom projektnom krilu stvara se procjena ugroženosti od organiziranog kriminaliteta, koja se temelji na podacima dijelom pribavljenim od operativnog krila. Iz tog se odnosa vidi zamišljena linija horizontalne komunikacije. Zadaci operativnih odjela u operativnom krilu izvire iz procjene ugroženosti, taktičke procjene i popisa prioriteta koji su definirani na strateškoj razini. Istovremeno, zadaci mogu dolaziti i od državnog odvjetništva, što je utemeljeno na zakonskim propisima. Odjeli u strateško-projektnom krilu ne provode kriminalistička istraživanja. Budući da im je zadatak pratiti određene pojavne oblike kriminaliteta, službenici u tim odjelima uključuju se u rad operativnih odjela samo prema potrebi, i to savjetodavno u odnosu prema složenosti zadatka. Također pomažu u ostvarivanju međunarodne policijske suradnje kad je nužna. O prioritetima u radu operativnih odjela odlučuje rukovodstvo Ureda, koje odgovara čelniku kriminalističke policije na nacionalnoj razini. Prioriteti se definiraju na odlukama Strateške

³⁶ Kolokvijalno nazvani operativno i strateško krilo.

³⁷ Sjedište nije jedinstven ustrojstveni oblik, već je kolokvijalni naziv za skup specijalističkih odjela smještenih u sjedištu Ureda.

grupe za dodjelu zadataka i koordinaciju i Taktičke grupe za dodjelu zadataka i koordinaciju.

U odlučivanju o prioritetima uvažava se i mišljenje državnog odvjetništva. Zadaci se odjelima u operativnom krilu prvenstveno dodjeljuju po načelu teritorijalne nadležnosti, no iznimke su dopuštene. O sastavu projektne grupe odnosno grupe za obradu odlučuju dogovorno čelnik operativnog odjela i voditelj projektne grupe. Broj službenika u projektnoj grupi ovisi o opsegu i trajanju zadatka, može se mijenjati prema potrebi. Zamisao je da se u Uredu prema potrebi angažiraju stručnjaci za pojedina područja, koji nisu uposlenici policije, primjerice stručnjaci za knjigovodstvo, financije, bankovna poslovanja, razna tehnička područja i slične djelatnosti. Njihova stručna znanja i vještine ponekad su prijeko potrebni za usmjerivanje kriminalističke obrade kao i za donošenje relevantnih odluka. Zakon o kaznenom postupku predviđa institut istražitelja, stručne osobe u policiji ili drugoj nadležnoj agenciji, kojoj će državni odvjetnik povjeriti izvođenje pojedine dokazne radnje. Nadolazeća praksa trebala bi odgovoriti na pitanje može li istražiteljem biti imenovan ovlašten i knjigovodstveni stručnjak, javni bilježnik itd., a njih bi u svoj sastav prema potrebi (*ad hoc*) angažirao PNUSKOK. Općenito, odredbe novog ZKP-a, a naročito one o istražitelju, idu u prilog razvoja Ureda koji svoje djelovanje utemeljuje na naglašenoj međuagencijskoj suradnji bez koje nema zajamčenog uspjeha u suzbijanju organiziranog kriminaliteta i korupcije.

5. POSTUPANJE POLICIJE PREMA ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA

5.1. Žrtva

Žrtva kaznenog djela je osoba koja zbog počinjenja kaznenog djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda. Pri određivanju pojma žrtve vodila se briga o pojmovnom određenju u međunarodnim izvorima i inozemnom zakonodavstvu. Žrtva kaznenog djela unosi se prvi put i u glavu XI. ZKP-a o imovinskopravnim zahtjevima. Izričito uvođenje žrtve među sudionike kaznenog postupka novost je u hrvatskom kaznenom postupku i predviđa promjenu položaja žrtve. Time se izražava načelno drukčiji pristup kaznenom postupku kao mehanizmu uspostave narušenih prava, a ne više uređenju postupka kao izrazu brige države da provede pravdu koja je narušena i koja se pritom ponajprije skrbi o pravima okrivljenika.³⁸ Novost je izdvajanje prava žrtve iz cjeline prava koje osoba ima kao oštećenik. Uz to se nekim žrtvama osigurava i posebna zaštita tijekom

³⁸ Pavišić: Novi Zakon o kaznenom postupku, zbornik radova, str. 9.

postupka.³⁹ Članak 16. stavak 4. ZKP-a predviđa da žrtve teških kaznenih djela nasilja imaju pravo na naknadu štete iz sredstava državnog proračuna. Ta odredba i odredbe drugih odgovarajućih članaka usklađene su s Europskom konvencijom o naknadi štete žrtvama kaznenih djela nasilja i s preporukama Vijeća Europe R(85)11, R(87)21 i R(06)8. Cjelovito uređenje harmonizirano je prema odredbama Pravila o postupku i dokazima Stalnog međunarodnog kaznenog suda. Radi pravnog uređenja tog novog instituta donesen je Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, koji stupa na snagu na dan prijma Republike Hrvatske u Europsku uniju.⁴⁰

Uređeno je pravo poštovanja žrtvine privatnosti. To je osoba koja je traumatizirana kaznenim djelom počinjenim protiv nje. Pokušalo se spriječiti odnosno smanjiti sekundarnu viktimizaciju tijekom postupka te osigurati sigurnost žrtve i spriječiti ugrožavanje drugih njezinih prava tijekom kaznenog postupka. Sekundarnom viktimizacijom smatra se nedostatak razumijevanja patnji žrtve, zbog čega se žrtva osjeća izoliranom i nesigurnom, gubi vjeru u dobivanje pomoći od zajednice ili profesionalnih organizacija.⁴¹ Uzrokovana je stavovima, ponašanjima, određenim radnjama ili propustima zbog kojih se žrtva osjeća napuštenom od društva kao cjeline. Sekundarna viktimizacija prolongira i povećava traumatizaciju žrtve i stvara osjećaj alijenacije. Reviktimizacija ili ponovna viktimizacija odnosi se na situaciju da je jedna osoba više puta u određenom razdoblju žrtva kaznenog djela.⁴² Žrtva kaznenog djela u nekim će slučajevima imati i posrednu zaštitu kao ranjivi ili ugroženi svjedok. ZKP uvodi sasvim određene dužnosti tijela kaznenog postupka u postupanju prema žrtvi.⁴³ Pravni položaj žrtve diferenciran je i prema nekim važnim osobnim svojstvima te se posebno štite djeca, maloljetnici i žrtve kaznenog djela protiv spolnog morala. Pritom se nastojalo urediti pravo poštovanja privatnosti žrtve kao osobe koja je već proživjela traumu počinjenim kaznenim djelom i spriječiti ili barem smanjiti sekundarnu viktimizaciju neprikladnim postupanjem tijekom postupka. I Zakon o policijskim poslovima i ovlastima uređuje postupanje prema žrtvi kad propisuje da policijski službenik mora poštovati dostojanstvo, ugled i čast svake osobe, kao i druga temeljna prava

³⁹ Primjerice djetetu, maloljetniku, žrtvi seksualnih delikata.

⁴⁰ Način obeštećenja žrtava kaznenih djela uređuje više međunarodnih dokumenata kroz rezolucije i preporuke, vidjeti opširno u: Pavišić: Kazneno pravo Vijeća Europe, bilješka 155 na str. 575, i Ajduković, Mrčela, Turković: Projekt podrške žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2007., str. 121-124.

⁴¹ Ajduković, Mrčela, Turković: Projekt podrške žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2007., bilješka 47 na str. 41.

⁴² Ibid., bilješka 49 na str. 41.

⁴³ Članci 43.-46., članak 414. stavak 2. i dr.

i slobode čovjeka. Posebno obzirno policijski službenik postupaju prema djeci, maloljetnim, starim i nemoćnim osobama, osobama s invaliditetom i prema žrtvi kaznenog djela i prekršaja.⁴⁴

Kad postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj, policijski službenik može prikupljati obavijesti od osobe za koju je vjerojatno da ima saznanja o okolnostima u svezi s tim kaznenim djelom ili prekršajem. Tu je posebno naglašeno da kad prikuplja obavijesti od žrtve kaznenog djela, policijski službenik postupaju posebno obzirno. Ako drukčije nije propisano posebnim zakonom, dok za to postoje opravdani razlozi, policija će na prikladan način zaštititi žrtvu i drugu osobu koja je dala ili može dati podatke važne za kazneni postupak ili njima blisku osobu, ako njima ili njihovim bliskim osobama prijete opasnost od počinitelja ili drugih osoba u svezi s kaznenim postupkom.⁴⁵

Novi pojam žrtve i otprije poznati pojam oštećenika nisu isti. Razlika je u tome da osoba koja je oštećena kaznenim djelom ne mora nužno biti izravna žrtva kaznenog djela. S druge strane, žrtva kaznenog djela sasvim je sigurno oštećena njegovim počinjenjem, što upućuje na to da je pojam oštećenika znatno širi od pojma žrtve te je obuhvaća. Iz takve definicije proizlazilo bi da je oštećenik širi pojam, budući da obuhvaća, pored žrtve, i druge osobe koje u svojstvu oštećenika aktivno sudjeluju u postupku. Žrtva kaznenog djela, kao osoba koja zbog počinjenja kaznenog djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda, može, ali ne mora aktivno sudjelovati u kaznenom postupku kao oštećenik. Dakle, žrtve je moguće podijeliti u dvije grupe: žrtve koje aktivno sudjeluju u postupku, tj. žrtve-oštećenici, i žrtve koje ne sudjeluju aktivno u postupku, tj. postupovno neaktivne žrtve, žrtve koje nisu oštećenici.⁴⁶

5.2. Svjedok

Svjedoke Zakon o kaznenom postupku određuje kao osobe za koje je vjerojatno da mogu dati obavijesti o kaznenom djelu, počinitelju i o drugim važnim okolnostima.⁴⁷ Temeljne su obveze svjedoka odazivanje na poziv suda odnosno stranaka u postupku te svjedočenje, stoga se svjedočenje i naziva građanskom dužnošću. Prava svjedoka koji nisu žrtve kaznenog djela proizlaze iz njihove dužnosti odazvati se pozivu suda, svjedočiti i govoriti istinu.

⁴⁴ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima u članku 14. stavku 2. izrijekom uvodi i žrtvu *prekršaja* kao osobu prema kojoj treba postupati posebno obzirno.

⁴⁵ Članci 14., 36., 99. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima.

⁴⁶ Tomašević, Pajčić: Subjekti u kaznenom postupku: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 15, broj 2/2008., str. 839-840.

⁴⁷ Članak 283. ZKP-a.

Koncipirana su daleko uže i odnose se uglavnom na pravo zaštite, i to na pravo zaštite od zastrašivanja, zaštitu privatnosti te zaštitu dostojanstva i časti. Pravo svjedoka očekivati zaštitu od države proizlazi iz prava države od svjedoka zahtijevati svjedočenje.

Uz opću odredbu da je svaka osoba koja se poziva kao svjedok dužna odazvati se pozivu te obvezna svjedočiti, zakonodavac određuje iznimke od tog općeg pravila. Propisuje s jedne strane tko uopće ne može biti ispitan kao svjedok,⁴⁸ dok s druge strane određuje krug osoba koje mogu biti ispitanе kao svjedoci, ali ne moraju, ovisno o njihovoj volji, iskazivati. Iznimke se odnose na osobe koje se ne mogu saslušavati kao svjedoci, na privilegirane svjedoke odnosno osobe koje su oslobođene dužnosti svjedočenja te na pojedina pitanja na koje svjedok nije dužan dati odgovor.⁴⁹

Ranjivi svjedoci su osobe koje zbog posebnih svojstava ili posljedica kaznenog djela ne mogu bez opasnosti za vlastita prava i slobode sudjelovati u kaznenom postupku na način kako sudjeluju ostali svjedoci. Pribavljanje iskaza tih svjedoka prilagođeno je stanju svjedoka. Dijete je uvijek ranjivi svjedok.⁵⁰ Ispitivanje svjedoka djeteta mora biti osobito obzirno kako se ne bi utjecalo na njegovo duševno stanje. To uključuje temeljitu pripremu tijekom koje se mora utvrditi stupanj razvijenosti i razumijevanja djeteta. Među ranjivim svjedocima poseban način pribavljanja iskaza predviđen je za dijete, tako da dijete svjedoči u pravilu samo jednom, isključivo pred sudom, putem audio-video konferencije, u prisutnosti stručne osobe odnosno psihologa ili pedagoga, a iznimno, ovisno o okolnostima, i u prisutnosti roditelja ili staratelja. Najviše zahtjeve zakon je postavio za ispitivanje djeteta žrtve kaznenog djela. U takvim se slučajevima ispitivanje provodi uz pomoć stručne osobe, bez nazočnosti suca i stranaka u prostoriji u kojoj se dijete nalazi, posrednim postavljanjem pitanja i snima se tehničkim uređajima.

Ugroženi je svjedok osoba za koju postoji vjerojatnost da davanjem iskaza ili odgovaranjem na pojedino pitanje može izložiti sebe ili blisku osobu ozbiljnoj opasnosti za život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost ili imovinu većeg opsega. U tu skupinu mogu se uvrstiti slučajni svjedoci, žrtve kaznenog djela te sudionici kaznenog djela-pokajnici koji u postupak ulaze kao krunski svjedoci. Za razliku od ranjivog svjedoka, ugroženi je svjedok uvijek izravno ili neizravno vezan uz kazneno djelo jer o njemu ili njegovu počinitelju ima saznanja. Ugroženi svjedok može biti žrtva kaznenog djela ili sudionik u njemu.

⁴⁸ Krug osoba koje nikada ne mogu biti ispitanе kao svjedoci određen je čl. 284. Zakona o kaznenom postupku. Zapisnik o ispitivanju takve osobe uvijek predstavlja nezakoniti dokaz i kao takav mora biti izdvojen iz spisa predmeta.

⁴⁹ Pavišić: Personalni dokazi i novi Zakon o kaznenom postupku, zbornik radova, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 60.

⁵⁰ Ibid., str. 73.

Moguća je kumulacija položaja ranjivog i ugroženog svjedoka. Ispitivanje ugroženog svjedoka uređeno je na više razina: od općih pravila, anonimiziranja podataka o njemu, audio-video konferencije s prikrivanjem građanskog i fizičkog identiteta do uspostavljanja izvanpostupovne zaštite svjedoka, koja je uređena posebnim zakonom.⁵¹

Zaštita svjedoka je djelatnost u kojoj su kombinirani postupovni i izvanpostupovni sadržaji. Postupovna zaštita svjedoka je višestupanjska, uređena je pravilima kaznenog postupka, i odnosi se na posebnosti ispitivanja svjedoka i sudjelovanja u postupku. Zaštita svjedoka sastoji se od posebnog načina ispitivanja i sudjelovanja u postupku kao i mjera zaštite njega i njemu bliskih osoba izvan samog kaznenog postupka.⁵²

Pribavljanje iskaza drugih ranjivih svjedoka uređeno je tako da se posebni način ispitivanja predviđa za žrtvu kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa ili ako je kazneno djelo počinjeno u obitelji.⁵³ Posebni način pribavljanja iskaza ranjivih svjedoka predviđen je i za raspravu.⁵⁴ Posebni postupak propisan je za pribavljanje iskaza ugroženih svjedoka.⁵⁵ Ugroženi svjedoci u postupku se ispituju kao zaštićeni svjedoci. Uvažena je okolnost da iskaz zaštićenog svjedoka koji je pribavljen na posebni način bitno smanjuje izravnu kontradiktornu provjeru dokaza.⁵⁶ Dosljedno tome, taj dokaz ne može biti isključivi dokaz za presudu i ocjenu o nezakonitosti.⁵⁷ Dakle, samo na temelju iskaza zaštićenog svjedoka kao dokaza koji je izveden uz bitno ograničenje neposrednosti i kontradiktornosti dokaza sud ne može donijeti presudu. Detaljno su propisani svi slučajevi u kojima iskaz svjedoka ne može biti upotrijebljen kao dokaz.⁵⁸ Novost je i odredba prema kojoj postoji mogućnost, ako to žrtva zahtijeva, provesti njezino ispitivanje kao svjedoka u njezinu stanu ili drugom prostoru u kojemu boravi.⁵⁹ No, ta mogućnost predviđena je samo za žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa ili ako je kazneno djelo počinjeno u obitelji.

⁵¹ Zakon o zaštiti svjedoka, Narodne novine 163/03.

⁵² Ibid., str. 75.

⁵³ Takvo ispitivanje u skladu je s preporukama R(85)11 o položaju žrtve u kaznenom pravu i postupku i R(87)21 o pomoći žrtvama i sprječavanju viktimizacije te drugim međunarodnim izvorima.

⁵⁴ Članak 423. ZKP-a.

⁵⁵ U skladu s preporukama R(97)13 o zastrašivanju svjedoka i pravima obrane i R(05)9 o zaštiti svjedoka i suradnika pravosuđa.

⁵⁶ Tako i Europski sud u predmetima Schenk v. Switzerland, Doorson v. the Netherlands, Kostovski v. the Netherlands.

⁵⁷ Članak 298. ZKP-a. To je važna razlika u odnosu prema Pravilima o postupku i dokazima Stalnog međunarodnog kaznenog suda - članci 85. do 99.

⁵⁸ Članak 300. ZKP-a.

⁵⁹ Članak 292. stavak 4.

5.3. Postupanje policije: viđenje žrtava i svjedoka

Program Ujedinjenih naroda za razvoj – UNDP, u suradnji s Ministarstvom pravosuđa Republike Hrvatske, provodi projekt *Pružanje pomoći u razvijanju sustava podrške svjedocima i žrtvama*. U radu su korišteni rezultati prikupljeni iz nekoliko istraživanja koja su provedena na žrtvama i svjedocima kaznenih djela.⁶⁰ Prikazana su iskustva i stavovi žrtava i svjedoka kaznenih djela, jer se tražila percepcija postupanja policijskih službenika od strane žrtava i svjedoka.⁶¹ Procjenjivala se kvaliteta postupanja policije, čime je komplementarno nadopunjeno prije provedeno istraživanje o postupcima policijskih službenika, pa je analizom dobivena cjelovita slika o radu policije. U prethodnom istraživanju podaci su dobiveni ispitivanjem samih policijskih službenika o iskustvima stečenima u radu sa žrtvama i svjedocima kaznenih djela.⁶² Policija je u dosadašnjem radu sa žrtvama i svjedocima kaznenih

⁶⁰ Istraživanja je provela je Agencija PULS d.o.o. za potrebe projekta. Detaljni podaci prikupljeni istraživanjima dostupni su na <http://www.undp.hr/>.

⁶¹ Istraživanje je provedeno metodom osobnog intervjua u policijskim postajama u 20 policijskih uprava. U skladu sa službenim podacima MUP-a konstruiran je uzorak policijskih postaja u kojima se anketiralo sudionike, prema broju prijavljenih kaznenih djela u pojedinoj postaji. Ukupno je ispitano 196 osoba, od toga 163 osobe koje su žrtve kaznenih djela i 33 svjedoka kaznenih djela. Uzorkom je obuhvaćeno nešto više žena nego muškaraca (56% žena prema 44% muškaraca). Oko jedne trećine uzorka bilo je mlađe od 30 godina, a daljnja trećina u dobi između 30 i 44 godine. Od 45 do 60 godina bilo je oko 23% ispitanika, dok je oko 10% ispitanika bilo starije od 60 godina. Prema obrazovanju, oko 12% ispitanika završilo je samo osnovnu školu, oko 66% srednju školu, a oko 22% višu školu ili fakultet. Prema kriteriju je li osoba u policijsku postaju došla u svojstvu žrtve ili svjedoka kaznenog djela, velika većina uzorka žrtve su kaznenih djela (oko 83%), dok su ostale osobe koje su bile svjedoci kaznenih djela.

⁶² Iskustva i stavovi policijskih službenika u radu sa žrtvama i svjedocima kaznenih djela. Istraživanje je provedeno metodom osobnog intervjua u policijskim postajama u 20 policijskih uprava. Ukupno je sudjelovalo 1.495 policijskih službenika, od toga 90% muškaraca i 10% žena. Više od $\frac{2}{3}$ ispitanika bili su policijski službenici mlađi od 41 godine života, a njih 31% ima više od 41 godinu. Oko $\frac{3}{4}$ ispitanika je u braku, a oko 19% su neoženjeni odnosno neudane. Oko 3% je rastavljeno ili razvedeno, a oko 1% navodi kako živi s partnerom ili partnericom. Oko $\frac{3}{4}$ ispitanih policijskih službenika navodi kako imaju djecu. Oko 79% ispitanih ima srednju stručnu spremu, oko 15% ima višu stručnu spremu, a oko 6% visoku stručnu spremu. Ti podaci ujedno korespondiraju i s radnim mjestima policijskih službenika. Najviše ispitanika rade kao policijski službenici temeljne policije, njih 64%. Oko 13% ispitanih rade kao kontakt-policajci, a oko 18% ispitanih radi na poslu policijskih službenika kriminalističke policije. Poslove rukovoditelja radi oko 6% ispitanika, njih 3% kao rukovoditelji temeljne policije, oko 1% kao rukovoditelji kriminalističke policije, dok oko 1% ispitanih također radi rukovoditeljske poslove kao načelnici ili zamjenici načelnika. Oko 18% ispitanih policijskih službenika ima manje od 10 godina radnog staža, njih $\frac{1}{4}$ ima između 10 i 14 godina radnog staža, a najviše ispitanika (43%) ima između 15 i 19 godina radnog staža. Oko 6% ispitanih ima više od 20 godina radnog staža. Velika većina ispitanih, njih 72%, završila je temeljni tečaj. Oko 15% ispitanih završilo je studij. 14% policijskih službenika završilo je specijalizaciju za rad u prometnoj policiji, a

djela premalo pažnje posvećivala položaju i ulozi žrtve u postupku koji slijedi nakon saznanja o počinjenom kaznenom djelu, iako je utvrđeno da velika većina policijskih službenika smatra da su informacije koje prikupe od žrtava vrlo korisne ili uglavnom korisne za kasniji tijek policijskog postupanja.⁶³

Najčešći tip kaznenog djela kojeg su ispitanici bili žrtve ili svjedoci jesu krađe, kojih su žrtve ili svjedoci bili 37% ispitanika. Slijede obiteljsko nasilje s oko 13% ispitanika koji su bili žrtve ili svjedoci i provale s oko 11% ispitanika. Posebno analizirana struktura žrtava i svjedoka pojedinih tipova kaznenih djela prema spolu pokazuje da su ispitanici koji su bili žrtve obiteljskog nasilja ili razbojništva češće bile žene, a da su muškarci češće sudjelovali u ispitivanju kao žrtve provala.

Najviše ispitanika, njih oko 45%, policiju je kontaktiralo osobnim dolaskom u policijsku postaju. Gledajući prema razlozima dolaska u postaju, policajci su žrtve obiteljskog nasilja ili razbojništva dovozili u postaju relativno često, u oko trećini slučajeva, a vrlo su rijetko dovozili žrtve provala ili krađa. Kada su dolazili u postaju, oko 60% ispitanika najčešće je došlo samo, a kad su bili u društvu, oko 25% ispitanika bilo je u pratnji člana obitelji. Ispitanici su u policijsku postaju najčešće dolazili vlastitim automobilom. Javnim prijevozom poslužilo se oko 15% ispitanika, a toliko ih je dovezao i član obitelji. Oko 12% ispitanika u policijsku postaju dovezla je policija.⁶⁴ S odvjeticom je došlo iznimno malo ispitanika, odnosno samo jedan od ukupno 196 ispitanika. Zbog proživljenog šoka najčešće odmah ne shvaćaju u cijelosti što im se dogodilo i kako reagirati, a osobito izostaje saznanje i racionalno razmišljanje o tome koja su njihova prava kao oštećenih osoba. Zbog toga već policijski službenik treba žrtvu ili oštećenika uputiti na prava koja su im zakonom zagarantirana. Slijedeći način po učestalosti je poziv na telefon 92, kojim se koristilo oko 36% ispitanika. Pozivom nekog drugog broja u policiji koristilo se oko 12% ispitanika, što je ujedno i posljednji način kojim se za kontaktiranje koristio značajniji broj ispitanika. Način kontaktiranja s policijom ovisi o tome kojim je kaznenim djelom žrtva oštećena. Tako se žrtve krađa policiji najčešće obraćaju osobnim dolaskom u policijsku postaju, što je znatno više od 45% u prosjeku.⁶⁵ Telefon 92 najčešće su koristile žrtve razbojstava ili razbojničkih

13% specijalizaciju za rad policije u zajednici. Žene su češće završile studij kao i ispitanici koji imaju između 15 i 19 godina radnog staža. Rukovoditelji i kriminalistička policija češće imaju završen studij, dok su temeljni tečaj češće završavali temeljni policajci.

⁶³ Manji udio policijskih službenika, njih 10%, smatra da su informacije koje prikupe uglavnom nekorisne (9%) ili potpuno nekorisne (1%). Žene rjeđe smatraju da su informacije nekorisne.

⁶⁴ Analizirajući ove podatke prema demografskim karakteristikama, većina muškaraca (60%) došla je vlastitim automobilima, u odnosu prema 37% žena. Žene su češće dovezli član obitelji ili policija.

⁶⁵ 73% od 66 ispitanika koji su žrtve krađa.

krađa te žrtve obiteljskog nasilja, a najrjeđe žrtve krađa. Žrtve nanošenja tjelesnih ozljeda češće su od ostalih ispitanika kontaktirale policijskog službenika na ulici.⁶⁶ Policijski službenici iz temeljne policije u najvećoj mjeri kontakt s građanima ostvaruju osobno na ulici. Službenici kriminalističke policije češće ostvaruju kontakt u prostorijama postaje.⁶⁷

S obzirom na brzinu dolaska policije nakon prijave, više od polovine ispitanika navodi da je policija došla u roku manjem od jednog sata, dok oko trećina ispitanika navodi da policija nije izašla na teren, nego je ispitanik pozvan u policijsku postaju. Policiji je trebalo između jedan i šest sati za dolazak na mjesto događaja. Ispitanici koji su bili žrtve obiteljskog nasilja najčešće su navodili da je policija došla u roku od sat vremena (95%), dok su u 5% slučajeva navodili da su bili pozvani u policijsku postaju. Vrlo je slično i kod razbojničke krađe, gdje oko 91% ispitanika navodi da je policija došla u roku od sat vremena, a ostali ne znaju kad je policija došla. Kod razbojničke krađe nije zabilježeno da policija uopće nije izašla na teren. Kod krađe u oko trećini slučajeva policija je intervenirala u roku od sat vremena, dok su u gotovo polovini slučajeva žrtvu pozvali u policijsku postaju.

Dolaskom u policijsku postaju, većina ispitanika prostor za čekanje ocjenjuje uglavnom primjerenim. Suprotno tome, oko 14% ispitanika prostor smatra neprijemnim.⁶⁸ Najprimjerenijima prostorije za čekanje ocjenjuju žrtve obiteljskog nasilja i razbojničkih krađa, dok ih najmanje primjerenima ocjenjuju žrtve krađa. Dvije trećine ispitanika u policijsku je postaju došlo bez prethodno dogovorenog termina. Ispitanici koji su došli kao žrtve kaznenih djela češće su dolazili bez prethodno dogovorenog termina nego ispitanici svjedoci kaznenih djela.⁶⁹ Žrtve krađa i ozljeđivanja znatno su češće dolazile bez unaprijed dogovorenog termina, dok su žrtve obiteljskog nasilja vrlo često

⁶⁶ Vrlo malo, oko 2%, ispitanika kontaktiralo je policijskog službenika na ulici ili nekim drugim načinom. Oko 3% ispitanika ne zna kako je prvi put kontaktiralo policiju ili ju je kontaktirao netko drugi.

⁶⁷ Četvrtina policijskih službenika najčešće ostvaruje kontakt s građanima u policijskim prostorijama, a oko 22% prilikom intervencija. 14% policijskih službenika najčešće kontakt s građanima ostvaruje putem telefona. Rukovoditelji češće ostvaruju kontakt u policijskim prostorijama i telefonom, dok temeljna policija češće nego ostali kontakt ostvaruje prilikom intervencija, što proizlazi iz same prirode njezina posla. Žene češće ostvaruju kontakt telefonom i u policijskim prostorijama.

⁶⁸ Tako procjenjuje oko 80% ispitanika koji prostor ukupno ocjenjuju primjerenim. Stariji ispitanici prostor nešto češće ocjenjuju primjerenim nego mlađi ispitanici, a isto vrijedi i za niže obrazovane nasuprot više obrazovanima. Ispitanici koji su u postaju došli kao žrtve kaznenih djela i oni koji su došli u svojstvu svjedoka kaznenih djela vrlo slično procjenjuju primjerenost prostora za čekanje. Dio ispitanika naveo je i konkretne razloge zašto prostor smatraju neprijemnim. Najviše ispitanika smatra da je prostor bio derutan, da ne osigurava privatnost te da je bio hladan, premračen i skučen.

⁶⁹ Njih je oko 60% bilo pozivano u određenom terminu.

(oko 80%) bile pozivane u unaprijed dogovorenom terminu. Kad su građani bili pozivani u dogovorenom terminu, najčešće su bili primljeni bez čekanja.⁷⁰ Oko 22% ispitanika moralo je čekati manje od 30 minuta od dogovorenog termina, a oko 3% ispitanika moralo je čekati između 60 i 90 minuta. Ispitanici koji su bili žrtve krađa nešto su češće morali čekati nego ostali ispitanici, koji su gotovo uvijek primani u dogovorenom terminu. Oko tri četvrtine ispitanika koji nisu bili pozvani u dogovorenom terminu u postaji je čekalo relativno kratko, do 30 minuta. Između 30 i 60 minuta čekao je otprilike svaki deseti ispitanik, a dulje od 90 minuta čekalo je oko 5% ispitanika.

Preko dvije trećine policijskih službenika smatra da je upoznato s tehnikama prepoznavanja stresa, uznemirenosti i nelagode kod građana, žrtava i svjedoka.⁷¹ Više od polovine policijskih službenika navodi kako su u većini slučajeva građani s kojima stupaju u kontakt pod stresom.⁷² Oko polovine policijskih službenika navodi da je upoznato s tehnikama obavljanja razgovora sa žrtvama kaznenih djela. Policijski službenici koji rade u sklopu kriminalističke policije i rukovoditelji češće navode da su upoznati s tehnikama obavljanja razgovora sa žrtvama kaznenih djela.⁷³ Više od polovine policijskih službenika u prosjeku razgovara s građanima do 30 minuta.⁷⁴ Primjerenost prostora u kojem se vodio razgovor građani su ocijenili slično kao i primjerenost prostora za čekanje u policijskim postajama. Oni ipak nešto bolje ocjenjuju prostore za razgovor, tako oko jedne trećine smatra prostor za razgovor potpuno primjerenim.⁷⁵ Uglavnom ili potpuno neprimjerenim prostor za razgovor smatra nešto manje od 10% ispitanika.⁷⁶ Prostorije za razgovor

⁷⁰ Među policijskim službenicima prevladava mišljenje da pozivanje svjedoka i žrtava u postaju utječe na kvalitetu informacija koje daju policiji. Vrlo mali broj, 1%, smatra da pozivanje svjedoka u policijsku postaju gotovo nikad ne utječe na informacije.

⁷¹ Oko 28% policijskih službenika navodi kako nisu upoznati s tehnikama prepoznavanja stresa, a 3% policijskih službenika navodi kako im to nije potrebno. Policijski službenici sa stažem između 10 i 14 godina češće navode da nisu upoznati s tim tehnikama.

⁷² Dvije trećine policijskih službenika navode da podjednako stupaju u kontakt s građanima koji jesu i s građanima koji nisu pod stresom.

⁷³ To češće i navode policijski službenici s višim i visokim obrazovanjem, što je i u visokoj korelaciji s položajem koji obavljaju, te policijski službenici s više od 20 godina staža. Policijski službenici koji su upoznati s tehnikama obavljanja razgovora sa žrtvama najčešće navode da su ih naučili samostalnim učenjem uz rad te na seminarima organiziranim u policiji. 85% ih navodi kako bi mogli unaprijediti znanje o tehnikama postupanja prema žrtvama.

⁷⁴ Oko četvrtine policijskih službenika u prosjeku obavi razgovori u trajanju do 15 minuta, a njih 39% u prosječnom trajanju između 16 i 30 minuta. Za oko 11% policijskih službenika razgovori s građanima traju u prosjeku duže od sat vremena. Temeljna policija češće vodi kraće razgovore u trajanju do 15 minuta, dok policijski službenici kriminalističke policije češće provode razgovore koji traju više od pola sata.

⁷⁵ 32%, a u slučaju čekaonica taj je udio iznosio oko 25%.

⁷⁶ Promatrano prema demografskim skupinama, primjerenost prostora za razgovor bolje ocjenjuju niže obrazovani ispitanici, a slabije više obrazovani. Konkretni razlozi koje su ispi-

najbolje ocjenjuju ispitanici koji su bili žrtve obiteljskog nasilja, a najslabije ispitanici žrtve krađe, što je vjerojatno posljedica njihovih očekivanja. Ipak, velika većina (83%) drži da su prostorije policije najbolje mjesto za razgovor. Ispitanici smatraju da su prostorije policije bolje od stana u kojem stanuju ili posla. Više od polovine policijskih službenika (59%) iskazuje da je najkorisnije razgovore sa svjedocima i žrtvama kaznenih djela obaviti u službenim prostorijama, a trećina ih smatra da je razgovore najkorisnije obaviti u stanu žrtve. Ostala mjesta za razgovore navodi manji broj policijskih službenika.

Kad je riječ o reakciji policije, ukupno oko 92% ispitanika slaže se da je reakcija bila primjerena ili vrlo primjerena. Suprotno tome, oko 6% ispitanika smatra da reakcija službenika ili službenice nije bila primjerena.⁷⁷ Prema inicijalnoj reakciji policije, najkritičnije su žrtve provala i ozljeđivanja. Inicijalnu reakciju najbolje ocjenjuju žrtve obiteljskog nasilja, tako da je u 77% slučajeva ocjenjuju potpuno primjerenom.⁷⁸ Kao razloge zašto postupak službenika ili službenice smatraju neprimjerenim, ispitanici su podjednako navodili da su službenici bili neprofesionalni, nezainteresirani ili nisu pokazivali suosjećanje.⁷⁹ S druge strane, 143 ispitanika ocijenilo je reakciju službenika primjerenom, pri čemu su najčešće navodili da su službenici ili službenice profesionalni (oko 82%) i ljubazni (73%). Uz to, oko trećine ispitanika navelo je da su službenici bili zainteresirani, a oko četvrtine da su pokazivali suosjećanje.

Relativna većina policijskih službenika predstavila se imenom i prezimenom te službenim položajem (41%). Nešto manje od trećine policijskih službenika predstavlja se samo imenom i prezimenom.⁸⁰ Policijski službenici koji se predstavljaju punim imenom i prezimenom te položajem u većini smatraju kako je predstavljanje imenom i prezimenom korisno za daljnji tijek razgovora. Gotovo svi policijski službenici ispitanici navode da je vrlo važan (71%) ili uglavnom važan (27%) dojam koji ostave na žrtvu kaznenog djela tijekom obavljanja službenih radnji. Oni ujedno smatraju da svakodnevna postupanja mogu imati velik utjecaj na ukupnu sliku koju građani mogu dobiti o

tanici navodili o neprimjerenosti prostorija za razgovor jesu da je prostor bio derutan i da ne osigurava privatnost, da je hladan, mračan, zagušljiv i skučen.

⁷⁷ Stariji ispitanici nešto su kritičniji prema inicijalnoj reakciji i smatraju da ona nije bila primjerena u oko 17% slučajeva. U usporedbi s ostalim dobnim skupinama, najmlađi ispitanici (do 30 godina) pokazuju najveću sklonost reakciju proglasiti primjerenom.

⁷⁸ Ocjenjuju je prosječnom ocjenom 3,8 na rasponu ocjena od 1 (potpuno neprimjeren) do 4 (potpuno primjeren).

⁷⁹ Vrlo mali broj ispitanika u ovom slučaju pokazuje da su postupci policije u vrlo visokom udjelu primjereni, ali i da se na tako malom uzorku ispitanika ne mogu donositi zaključci o konkretnom sadržaju nekog neprimjerenog ponašanja službenika.

⁸⁰ 16% ispitanika navodi da se policijski službenici predstavljaju prezimenom i službenim položajem.

načinu postupanja policije sa žrtvama.⁸¹ Velik broj (89%) policijskih službenika u svom se postupanju prilagođuje žrtvi.⁸² Policijski službenici najčešće su o radu sa žrtvama kaznenih djela naučili kroz vlastiti rad i iskustvo. Specijalizirani tečaj za rad sa žrtvama završilo je malo policijskih službenika. Iako je polovina policijskih službenika upoznata s posebnim tehnikama razgovora sa žrtvama, većina ih smatra da mogu unaprijediti svoje znanje, svoje postupanje te da se može unaprijediti ukupno postupanje policije prema žrtvama. Gotovo svi ispitanici (96%) slažu se da je policijski službenik na njih ostavio dobar ili vrlo dobar dojam.⁸³ Pri tome čak nešto više od polovine ispitanika (51%) navodi da je policijski službenik s kojim su razgovarali u postaji na njih ostavio vrlo dobar dojam, dakle daju mu najvišu moguću ocjenu.⁸⁴

Oko 96% ispitanika smatra da su pitanja koja su im postavljali policijski službenici bila važna za konkretan predmet.⁸⁵ Oko polovine ispitanika u postupku se općenito osjećalo ugodno, a oko 12% vrlo ugodno. Suprotno tome, oko četvrtine ispitanika osjećalo se nelagodno, a oko 6% vrlo nelagodno. Nešto više ispitanika koji su žrtve obiteljskog nasilja izjašnjavalo se da se osjećalo nelagodno (46%), međutim baš su ti ispitanici iznadprosječno visoko ocjenjivali postupke policijskih službenika. Iz navedenog zaključujemo da je ovdje ključan utjecaj neugodnosti samog kaznenog djela koje je žrtva doživjela. Ispitanici koji su se osjećali nelagodno najčešće su navodili da su

⁸¹ Oko 8% policijskih službenika smatra da je utjecaj osrednji, a svega 1% smatra kako je utjecaj mali ili gotovo nikakav.

⁸² To najčešće čine tako da prilagođuju način ispitivanja (74%) i postavljanja pitanja (52%). Četvrtina policijskih službenika prilagodbu čini odabirom adekvatnog prostora te vremena ispitivanja.

⁸³ Dvije trećine ispitanika osjećalo se ugodno ili vrlo ugodno, a oko jedne trećine nelagodno ili vrlo nelagodno. Najugodnije su se osjećali stariji ispitanici, a najmanje ugodno žrtve obiteljskog nasilja. Žrtve obiteljskog nasilja postupke policijskih službenika uglavnom su ocjenjivale višim ocjenama, iz čega proizlazi da na ukupni osjećaj ugodnosti postupka snažno utječe i vrsta kaznenog djela koje je žrtva doživjela, a ne samo postupci policijskih službenika. Kao razloge zašto je postupak bio neugodan, najviše ispitanika navodi da su smatrali kako njihov predmet neće biti riješen i da su se osjećali nesigurno (30% odnosno 28% ispitanika). Zbog atmosfere u policijskoj postaji neugodno se osjećalo oko 23% ispitanika, a zbog postupka neke osobe 12% ispitanika. Slične razloge ispitanici su navodili i kao razloge što im se postupak činio ugodnim. Navode da su se osjećali sigurno (42%), da su osjećali da će njihov predmet biti riješen (27%), da su se osjećali ugodno zbog atmosfere u policijskoj postaji (23%) ili zbog postupka neke osobe (20%).

⁸⁴ Policijske službenike nešto slabije ocjenjuju mlađi ispitanici. Najbolji dojam policijski službenici ostavili su na ispitanike koji su bili žrtve obiteljskog nasilja, njih oko 70% navodi da je policijski službenik na njih ostavio vrlo dobar dojam. Ispitanici koji su bili žrtve obiteljskog nasilja, razbojstva ili ozljeđivanja nisu ni u jednom slučaju policijske službenike ocijenili negativnom ocjenom loš ili vrlo loš.

⁸⁵ Stariji i više obrazovani ispitanici pokazuju tendenciju da postavljena pitanja smatraju nešto manje značajnima.

se tako osjećali jer su smatrali da njihov predmet neće biti riješen, a ispitanici koji su se osjećali ugodno najčešće su navodili da je glavni razlog bio taj što su se osjećali sigurno. Policijski službenici u velikoj većini upozoravaju žrtve i svjedoke prilikom zaprimanja kaznene prijave o posljedicama lažnog prijavljivanja. Dvije trećine policijskih službenika obavještava ih o pravima koja im pripadaju te o ustanovama koje mogu pružiti dodatnu pomoć i podršku. Više od polovine policijskih službenika daje obavijesti o sigurnosti žrtve i o čuvanju tragova kaznenog djela. Najmanje policijskih službenika obavještava žrtve o načinima naknade štete.

Žrtva kaznenog djela ima pravo tražiti informacije o policijskoj obradi i njezinu završetku, informacije o svom podnesku u tijeku policijskoga postupanja, potvrdu o prijavljenom kaznenom djelu, uložiti prigovor, zatražiti i dobiti pravnu pomoć odvjetnika, pomoć i podršku bliske osobe, koja je može pratiti u postupcima na policiji, sudu, centru za socijalni rad. Ima pravo na pomoć i podršku mjerodavnih vladinih institucija odnosno zdravstvenih, socijalnih, savjetodavnih centara kao i nevladinih organizacija za pomoć žrtvama nasilja.⁸⁶ Policija mora obavijestiti žrtvu o organizacijama koje mogu pružiti podršku i pomoć. Ipak, više od polovine ispitanika (58%) nije dobilo informacije o mogućnostima podrške ili pomoći od drugih državnih tijela i nevladinih organizacija. Među onima koji su dobili tu informaciju najveći je udio žrtava obiteljskog nasilja, što upućuje na to da informaciju uglavnom dobiju oni kojima je najpotrebnija. Što se tiče konkretnog sadržaja tih informacija, ispitanici navode da su to najčešće informacije o pravnom savjetu i pomoći, a slijede informacije o medicinskoj pomoći, psihološkoj pomoći i uslugama socijalne skrbi. Neki savjet o zaštiti dobilo je nešto više od polovine ispitanika (oko 54%). Važno je napomenuti da su savjet o zaštiti češće dobivale žrtve obiteljskog nasilja (u oko 85% slučajeva), što je važno jer je iz prethodnih odgovora jasno da je upravo njima ta pomoć bila važna. Policijski službenici u najvećoj mjeri smatraju da su različiti oblici pomoći najpotrebniji žrtvama seksualnog delikta. To stajalište zauzima 60% policijskih službenika. Oko 13% policijskih službenika smatra da je pomoć najpotrebnija žrtvama pokušaja ubojstva, a 10% da je pomoć najviše potrebna žrtvama razbojništva.⁸⁷ Na zahtjev oštećenika odnosno žrtve policijski će im službenici pojasniti tijekom

⁸⁶ Velika većina policijskih službenika smatra kako je davanje kontakt-brojeva žrtve radi daljnje suradnje na predmetu korisno. Suprotno mišljenje izražava 9% policijskih službenika. Mlađi ispitanici češće navode da je to vrlo korisno, dok službenici kriminalističke policije češće navode da nije korisno. Gotovo svi policijski službenici smatraju da je vrlo korisna obveza čuvanja tajne o identitetu žrtve i svjedoka za njihovu sigurnost. Svega 1% smatra da je čuvanje tajne nekorisno.

⁸⁷ Policijski službenici koji imaju manje od 10 godina radnog staža te osobe koje rade u sklopu kriminalističke policije češće izdvajaju osobe koje su bile žrtve seksualnog delikta. Žene rjeđe izdvajaju žrtve razbojništva.

policijskog izvida i upoznati ih s mogućim oblicima pomoći koje se pružaju žrtvama kaznenih djela. Ispitanike se pitalo je li im policijski službenik objasnio koje će radnje biti poduzete, jesu li objašnjenja službenika bila korisna ili nekorisna, jesu li dobili informacije o svom položaju i pravima tijekom daljnjeg postupka i jesu li dobili informacije o mogućnostima podrške drugih državnih tijela, kao i koje su informacije dobili.

Velika većina ispitanika (oko 88%) izjašnjava se da im je policijski službenik objasnio koje će radnje biti poduzete u postupku.⁸⁸ Objašnjenja koja su dobili od policijskih službenika oko 90% ispitanika smatra korisnima. Policija mora uspostaviti određena pravila u postupanju kako bi se osiguralo da se žrtve ili osobe oštećene kaznenim djelom tretiraju korektno i da ih se izvještava o tijeku rješavanja njihova slučaja, odnosno da im se daje relevantna, točna i stalna povratna informacija. Oko 70% ispitanika navodi da su dobili i neku informaciju o daljnjim kontaktima s policijom u vezi sa svojim predmetom. Ispitanici iz različitih demografskih skupina i različitih razloga dolaska izjašnjavali su se vrlo slično, tako da se može zaključiti kako ne postoji tendencija da policija nekim skupinama pruža neku informaciju, a drugima ne. Na nešto specifičnije pitanje, o dobivanju informacija o položaju i pravima tijekom daljnjeg tijeka postupka, većina ispitanika (njih 82%) odgovara da je dobila i te informacije.⁸⁹ Prema mišljenju ispitanika, policija bi trebala obavještavati žrtve o napretku u konkretnom postupku, što smatra gotovo 90% ispitanika. Gotovo se svi ispitanici ovdje slažu, tako da se ne nalazi bitnijih razlika prema socio-demografskim karakteristikama ili prema svojstvu i razlogu dolaska u policijsku postaju. Nakon prijavljenog kaznenog djela žrtvi je često ostalo nejasno što će se dogoditi u smislu otkrivanja i procesuiranja počinitelja te saniranja nastala štete, a nema ni dovoljno informacija može li oštećena osoba aktivno pridonijeti uspjehu postupka koji slijedi.⁹⁰ Upitani

⁸⁸ Analizirajući demografske skupine, svojstvo i razloge dolaska u postaju, ne uočavaju se znatnije razlike, tako da se može zaključiti da u 9 od 10 slučajeva policijski službenici objašnjavaju koje će radnje biti poduzete, neovisno o dobi, spolu, obrazovanju ili razlogu dolaska ispitanika.

⁸⁹ Nešto više žrtava razbojstva navodi da nije dobilo te informacije, ali zbog vrlo malog broja tih žrtava ovaj nalaz treba uzeti s rezervom.

⁹⁰ Većina policijskih službenika (62%) navodi da je za rad policije korisno žrtve obavještivati o tijeku i rezultatima postupka. Službenici kriminalističke policije češće nego temeljna policija ili rukovoditelji smatraju da nije korisno žrtve obavještivati o tijeku i rezultatima postupka. O vrsti informacija koje treba dati žrtvama kaznenih djela, većina policijskih službenika drži kako je žrtvama potrebno pružiti informaciju gdje i kako mogu prijaviti kazneno djelo (97%), o tipu službe ili organizacije kojima se mogu obratiti za pomoć (96%) te kako i pod kojim uvjetima mogu dobiti zaštitu ako se osjećaju ugrožene. Više od polovine smatra da žrtvama treba javiti kad počinitelj izlazi iz zatvora, o važnim događajima u postupku odnosno kad je počinitelju određen pritvor ili kad je upućen na izdržavanje kazne. Te tri vrste informacija rjeđe zagovaraju policijski službenici kriminalističke policije.

da navedu koje su informacije trebali dobiti, a nisu ih dobili, ispitanici podjednako često navode tri: informacije o naknadi štete, o tijeku cjelokupnog postupka i o pravima koje žrtva ima u postupku.⁹¹ Ako je žrtva suglasna i ako je riječ o težim kaznenim djelima, pogotovo onima s elementima nasilja poput seksualnih delikata, razbojstava ili nasilja u obitelji, kriminalistički službenik koji vodi predmet dostavit će podatke o žrtvi kontakt-policajcu ili drugom policijskom službeniku na terenu kako bi žrtvu povremeno obišao i na taj način utjecao na smanjenje straha od ponovne viktimizacije, primjerice povremeni obilazak žrtve razbojstva na radnom mjestu. Oko tri četvrtine ispitanika u trenutku anketiranja osjećalo se uglavnom ili potpuno sigurno, dok se oko jedna četvrtina osjećala uglavnom ili potpuno nesigurno.⁹² Ispitanice su se osjećale manje sigurno od muških ispitanika, a svjedoci su se osjećali sigurnije nego žrtve. Ispitanici koji su bili žrtve krađe osjećaju se sigurnije od prosjeka, što je i očekivano budući da im nije prijetila izravna opasnost, dok se žrtve razbojstva osjećaju najmanje sigurnima.⁹³

Kad je riječ o očekivanju uspješnosti policijske otkrivačke djelatnosti, treba napomenuti da mišljenje ispitanika znatno ovisi o tome o kojem se kaznenom djelu radi. Relativna većina ispitanika (oko 35%), smatra da je vrlo vjerojatno da će policija pronaći počinitelja kaznenog djela kojeg su bili žrtve ili svjedoci. Podjednak broj ispitanika (oko 27%) misli da će policija vjerojatno pronaći počinitelja i da nije vjerojatno da će ga pronaći. Tako žrtve i svjedoci obiteljskog nasilja u oko 80% slučajeva smatraju da je vrlo vjerojatno da će policija pronaći počinitelja, a suprotno od toga tek oko 16% žrtava krađa smatra da je vrlo vjerojatno da će policija pronaći počinitelja. Ta su očekivanja značajna jer više od polovine (51%) ispitanika misli da je u njihovu predmetu najvažnije spriječiti da se drugima ne dogodi isto što i njima. Kažnjavanje počinitelja i sprječavanje da se ispitanicima ponovo ne dogodi isto često su navođeni odgovori, jer se pojavljuju kod 42% odnosno 39% ispitanika. Naknadu štete i povratak imovine spomenulo je 28% odnosno 26% ispitanika. Za

⁹¹ Prema demografskim skupinama, mlađi ispitanici češće smatraju da su trebali dobiti informacije o naknadi štete, dok ispitanici srednjih godina (od 45 do 60) češće navode da nisu dobili informacije o pravima koja imaju u postupku. Žrtve razbojstava češće su od prosjeka navodile da nisu dobile informacije o zaštiti koje su trebale dobiti.

⁹² Ispitanike se u ovom dijelu istraživanja upitalo za njihovu subjektivnu procjenu vlastite sigurnosti te o faktorima koji na osjećaj sigurnosti mogu utjecati, a to su zaštita, uključujući i savjete o zaštiti i podršku.

⁹³ Većina ispitanika smatra da bi im u osjećaju sigurnosti pomogao pravni savjet i pomoć. Oko četvrtine ispitanika željelo bi policijsku zaštitu, a emotivnu podršku i psihološku pomoć željelo bi oko 10% ispitanika. Ispitanice bi nešto češće od prosjeka željele psihološku pomoć, dok bi ispitanici koji su završili samo osnovnu školu češće željeli policijsku zaštitu. Žrtve krađa češće bi željele pravni savjet i pomoć, a rijetko smatraju da im je potrebna psihološka pomoć. Žrtve obiteljskog nasilja u gotovo polovini slučajeva željele bi policijsku zaštitu, što je znatno više od prosječnih 24% slučajeva.

žrtve provala najvažnije u postupku koji se vodi je naknada štete, a za žrtve krađa povratak imovine. Žrtvama obiteljskog nasilja i razbojstava najvažnije je da se spriječi ponovna viktimizacija, a za žrtve fizičkog nasilja najvažnije je kažnjavanje počinitelja i sprječavanje stradavanja drugih.

Žrtve i svjedoci su zamoljeni da navedu kako bi policija mogla unaprijediti postupanje prema žrtvama, pa je najviše ispitanika (43%) navelo da bi policija morala davati više informacija o tijeku predmeta. Drugi najčešći (36%) prijedlog vezan je uz informiranost i odnosi se na pružanje informacija o daljnjoj raspoloživoj podršci i pomoći.

Oko trećine ispitanika navodi da bi policija trebala imati osobu koja bi bila posebno zadužena za rad sa žrtvama, što je posebno važno žrtvama obiteljskog nasilja.⁹⁴ Oko tri četvrtine ispitanika u tijeku anketiranja osjećalo se uglavnom ili potpuno sigurno. Ispitanici smatraju da bi im u osjećaju sigurnosti pomogli pravni savjeti (54%), policijska zaštita (34%) i emotivna podrška (12%) te psihološka pomoć (12%).

5.4. Percepcija građana o policiji

U nastavku se analiziraju rezultati istraživanja stavova i iskustva građana, selekcioniranih metodom slučajnog izbora, o sustavu podrške svjedocima i žrtvama kaznenih djela.⁹⁵ Ispitanici su pitani jesu li u proteklih pet godina bili žrtve nekog od šest kaznenih djela: provalna krađa, razbojništvo, krađa, seksualni delikt, tjelesni napad, pokušaj ubojstva. Najviše ispitanika pretrpjelo je tjelesni napad ili prijetnju, njih 8,5%. Provalnu krađu i krađu navelo je po 6% ispitanika. Nad oko 3% ispitanika izvršeno je razbojništvo. Seksualni delikt i pokušaj ubojstva navodi najmanje, samo 1,5% ispitanika.⁹⁶ Malo iznad polovine (52%) ispitanika prijavilo je policiji događaj koji im se desio, nasuprot 48% ispitanika koji nisu htjeli prijaviti da su bili žrtve nekog od mjerenih kaznenih djela.⁹⁷

⁹⁴ Nešto rjeđe navođeni prijedlozi vezani su uz pristupačnost policije, bolje praćenje kroz postupak i pokazivanje više suosjećanja, što navodi između 25% i 11% ispitanika.

⁹⁵ Istraživanje je provedeno metodom telefonskog anketiranja uz upotrebu profesionalnog sustava CATI. Slučajnost izbora ispitanika osigurana je slučajnim izborom kućanstava (slučajan izbor brojeva telefona) te slučajnim izborom ispitanika unutar kućanstva prema metodi TCB. Istraživanje je provedeno na uzorku od 1.000 ispitanika starijih od 18 godina. Korišten je slučajni, dvoetažno stratificirani, reprezentativni uzorak.

⁹⁶ Mlađe osobe češće su navodile da su bile žrtve tjelesnog napada i krađe. Osobe mlađe od 30 godina češće su navodile da su bile žrtve nekog od navedenih kaznenih djela nego osobe starije od 60 godina. Osobe koje žive u kućanstvima koja imaju više prihoda češće su bile žrtve mjerenih kaznenih djela, a osobe iz Zagreba i okolice češće nego ispitanici iz ostalih regija navode da su bili žrtve nekog od mjerenih kaznenih djela.

⁹⁷ Mlađe osobe češće od ostalih nisu prijavile nad njima počinjeno kazneno djelo.

Cijeli niz kaznenih djela u svojim obilježjima vezan je uz povredu fizičkog i psihičkog integriteta, kada je riječ o fizičkoj osobi kao objektu kriminalnog ponašanja, pa je tamna brojka kod prijavljivanja kaznenih djela i počinitelja vezana u velikoj mjeri uz nedostatak zaštite od moguće odmazde počinitelja.

Građani koji su događaj prijavili policiji, ocijenili su iskustvo koje su imali s policijom. Češće izražavaju nezadovoljstvo nego zadovoljstvo načinom na koji je policija reagirala na njihovu prijavu.⁹⁸ Građani najčešće navode da su bili nezadovoljni jer policija nije bila zainteresirana, jer nije pronašla ili uhitila počinitelja. Ovdje je uočljiva razlika u stajalištima u odnosu prema građanima koji su intervjuirani u policijskim postajama. Na razlike u rezultatima sigurno je utjecao protek vremena: ovo je istraživanje obuhvatilo razdoblje unatrag pet godina od provođenja intervjua, pa je ishod postupka već bio izvjestan, za razliku od anketiranja žrtava i svjedoka u policijskoj postaji, dakle na samom početku postupka, kratko nakon počinjenja odnosnog kaznenog djela, kad su građani mogli samo nagađati i nadati se uspješnom otkrivanju i hvatanju počinitelja. Oko 41% ispitanika navodi da je bilo zadovoljno načinom na koji je policija reagirala na njihovu prijavu. Kao najčešće razloge zadovoljstva načinom reakcije policije ispitanici navode brzu reakciju na poziv, odnos policije s poštovanjem te da je pokazala interes.

Oko dvije trećine ispitanika navodi da ih policija nije izvijestila o njihovim pravima.⁹⁹ Veliku većinu ispitanika koji su događaj prijavili policiji policija nije obavještavala o tome što se događa u njihovu predmetu.¹⁰⁰

Većina ispitanika koja je bila žrtva nekog kaznenog djela, bez obzira na to je li ga prijavila policiji ili ne, nije ostvarila kontakt s nekom službom ili organizacijom za pružanje psihološke ili praktične podrške žrtvama ili svjedocima u kaznenom postupku. Kontakt s nekom od organizacija za pružanje psihološke ili praktične podrške žrtvama u kaznenom postupku bio je ponuđen za 10% ispitanika koji su bili žrtve kaznenog djela. Taj kontakt najčešće im

⁹⁸ Oko 1/3 ispitanika bilo je izrazito nezadovoljno načinom na koji je policija reagirala, a njih 22% uglavnom je nezadovoljno načinom na koji je policija reagirala na njihovu prijavu. Ukupno nezadovoljstvo izražava više od polovine ispitanika koji su događaj prijavili policiji (56%).

⁹⁹ Oko 10% ispitanika smatra da i nije bilo nužno da ih policija izvijesti o njihovim pravima, ali velika većina (86%) ispitanika smatra da ih je policija trebala izvijestiti o njihovim pravima. Treba naglasiti da se ne može na osnovi tih rezultata tvrditi je li ih policija izvijestila o njihovim pravima ili nije, jer nije poznato u kojoj su mjeri građani uopće obaviješteni što znače prava žrtava u postupku. Nedovoljno poznavanje vlastitih prava svakako može dovesti do krivih očekivanja i od policije i cijelog sustava.

¹⁰⁰ Oko 17% ispitanika bilo je obaviješteno o tome što se događa s njihovim predmetom. Velika većina ispitanika smatra da bi ih policija trebala izvještavati o tijeku događaja njihova predmeta, a manji dio, njih 6%, smatra da to nije nužno.

je ponudila policija. O vrsti usluge koju bi službe ili organizacije za podršku žrtvama i svjedocima trebale pružati žrtvama i svjedocima kaznenih djela, 63% ispitanika izdvaja davanje psihološke i emocionalne pomoći i podrške, nešto manje ispitanika, navodi davanje pravnih savjeta i pružanje zaštite, a najmanje ispitanika, njih 44%, izdvojilo je davanje materijalne pomoći.¹⁰¹ Najviše građana željelo bi se takvim uslugama koristiti odmah nakon događaja, a prije ispitivanja na policiji, državnom odvjetništvu ili sudu.¹⁰² Građani takav pristup žrtvama očekuju od policije i službe socijalne pomoći.¹⁰³ Policijski službenici, od mjera podrške ili pomoći žrtvama kaznenih djela koje pruža policija, najviše navode razgovor sa žrtvom, osim toga navode upućivanje na nadležne institucije, savjetovanje, zaštitu i sigurnost žrtvi.¹⁰⁴

Kad je riječ o tome koja bi prava žrtve u kaznenom postupku trebale imati, većina građana drži da bi žrtve trebale imati pravo na informaciju o svojim pravima, pravo na zaštitu privatnosti, pravo na zaštitu sigurnosti, pravo na žalbu, pravo na besplatnu pravnu pomoć, pravo na psihološku i emocionalnu pomoć. Najrjeđe kao prava koja bi žrtve trebale imati ispitanici navode pravo na izbor kaznenog postupka bez mirenja i pravo na predlaganje kazne.¹⁰⁵

Najveći broj policijskih službenika (oko 90%) smatra da bi se postupanje policije prema žrtvama kaznenih djela moglo značajno promijeniti ili una-

¹⁰¹ Davanje pravnih savjeta češće nego ostali izdvajaju osobe iz kućanstava s višim prihodima. Muškarci rjeđe izdvajaju uslugu davanja skloništa. Pružanje usluga davanja skloništa te pružanje poduke žrtvama rjeđe izdvajaju osobe starije od 60 godina. Osobe iz ruralnih krajeva rjeđe navode usluge davanja pravnih savjeta. Ispitanici u najvećoj mjeri smatraju da se usluge trebaju naplaćivati ovisno o počinjenom kaznenom djelu (61%). Manji dio ispitanika, oko 5%, smatra da se te usluge trebaju naplaćivati svima, to češće ističu osobe s nižim obrazovanjem. S druge strane, petina ispitanika smatra da se takve usluge ne bi trebale naplaćivati nikome. Naplaćivanje koje bi ovisilo o materijalnom statusu žrtve navodi 6% ispitanika.

¹⁰² Korištenje uslugama odmah nakon događaja češće bi željele osobe između 45 i 60 godina, osobe sa završenim višim stupnjem obrazovanja te osobe s višim prihodima kućanstva. Oko 10% građana navodi da bi se željeli koristiti takvim uslugama za vrijeme izricanja presude, a 9% za vrijeme suđenja. Oko 7% ispitanika navodi da bi se željeli koristiti takvim uslugama poslije davanja iskaza. Osobe s nižim obrazovanjem češće bi se željele koristiti uslugama nakon izricanja presude, a rjeđe poslije davanja iskaza.

¹⁰³ Policiju je navelo 45% ispitanika, a službu socijalne skrbi 43% građana. Trećina građana navodi da bi takve usluge trebale pružati nevladine udruge, a četvrtina građana navodi i zdravstveni sustav te posebne službe u sklopu policije i/ili suda. Nevladine udruge češće navode osobe mlađe od 30 godina. Posebne službe za podršku na sudu rjeđe navode osobe s nižim obrazovanjem te osobe iz ruralnih krajeva.

¹⁰⁴ Dvije trećine policijskih službenika smatraju da bi mogli unaprijediti vlastito postupanje prema žrtvama. Manji dio, njih 16%, smatra da nema potrebe za unapređenjem vlastitog djelovanja prema žrtvama kaznenih djela i to su češće policijski službenici kriminalističke policije.

¹⁰⁵ Pravo na predlaganje sankcija rjeđe navode muškarci, osobe s višim stupnjem obrazovanja te osobe viših prihoda kućanstva. Osobe mlađe od 30 godina češće navode da bi žrtve trebale imati pravo na kazneni postupak bez mirenja, a to rjeđe ističu osobe starije od 60 godina.

prijediti u nekoj mjeri. Manji dio policijskih službenika (7%) drži da postupanje prema žrtvama nema potrebe unaprijediti.

6. PRIMJENA NOVOG ZKP-A U PRAKSI

6.1. Dugotrajno kriminalističko istraživanje koje završava na planirani način u planirano vrijeme (primjer 1)

Na temelju sudskog naloga od svibnja do kolovoza 2009. godine policijski službenici provodili su posebne dokazne radnje prema više osoba s područja Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, zbog sumnje na počinjenje kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. i 3. KZ-a. U konkretnom obrađenom predmetu, koordiniranom od USKOK-a, tijekom kriminalističkog istraživanja pojavilo se nekoliko pitanja i zaključnih razmatranja vezano za primjenu novog Zakona o kaznenom postupku. Realizacija međunarodne operacije planirana je i ostvarena na području dviju policijskih uprava, zagrebačke i brodsko-posavske, te na području BiH. Sukladno prethodno ostvarenim dogovorima prikriivenih istražitelja i jednog člana kriminalne organizacije, na području Zagreba pristupilo se simuliranom otkupu veće količine opojne droge. Nakon realizacije simuliranog otkupa opojne droge i predaje novčanog iznosa drugom članu kriminalne organizacije, što se odvijalo na području Slavenskog Broda, pristupilo se uhićenju svih osoba za koje se tijekom provođenja mjera utvrdilo da pripadaju navedenoj kriminalnoj organizaciji, odnosno za koje su prikupljeni dokazi za počinjenje kaznenog djela zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 2. i 3. KZ-a. S obzirom na to da je prva uhićena osoba na području Zagreba, a ima prijavljeno prebivalište na području Slavenskog Broda, državni odvjetnik naložio je pretragu stana i drugih prostorija kod te osobe te opravdano zahtijevao da okrivljenik prisustvuje pretrazi stana, iako je to značilo da u vrlo kratkom roku uhićenu osobu treba dovesti na prijavljenu adresu stanovanja (Slavonski Brod), nakon čega je treba vratiti na mjesto gdje je naložena pretraga osobnog automobila (Zagreb). Nadalje, državni odvjetnik dao je usmene naloge za privremeno oduzimanje predmeta, provođenje očevida, uzimanje otisaka prstiju i otisaka drugih dijelova tijela s predmeta i od osoba za koje postoji vjerojatnost da su mogle doći u dodir s predmetima, pretrage osoba, domova i osobnih automobila i druge dokazne radnje koje stoje u svezi s naloženim dokaznim radnjama ili iz njih proistječu za koje postoji opasnost od odgode. Navedeni usmeni nalozi potvrđeni su pismenim nalozima (u roku od 24 sata, članak 66. Zakona o državnom odvjetništvu). Za svaku dokaznu radnju državni odvjetnik imenovao je policijskog istražitelja kojem je povjerio provođenje te dokazne radnje. Jedna od preporuka državnog odvjetnika u vezi s imenovanjem policijskog istražitelja jest određivanje jednog policijskog

istražitelja koji će koordinirati i organizirati rad drugih policijskih službenika uključenih u predmetni slučaj.

U ovom predmetu pojavilo se pitanje je li uopće bilo potrebno imenovanje policijskih istražitelja jer sve dokazne radnje naložene u ovom slučaju mogu provoditi policijski službenici. Kroz postupanje se nametnulo pitanje koji je trenutak podnošenja kaznene prijave, odnosno mora li se kaznena prijava podnijeti već pri dovođenju pritvorskom nadzorniku. U ovom slučaju državni je odvjetnik tražio podnošenje kaznene prijave prilikom dovođenja pritvorskom nadzorniku s do tada utvrđenim stanjem i pribavljenim dokazima.

U ovom kriminalističkom istraživanju pristupilo se istovremenom uhićenju sedam osoba na području dviju policijskih uprava te je kriminalističkim istraživanjem utvrđeno postojanje osnovane sumnje u počinjenje KD iz čl. 173. st. 2. u svezi sa st. 3. KZ-a za pet osoba, zbog čega se može reći da je riječ o relativno jednostavnom predmetu. Navedeno dovodi do razmišljanja o mogućim dodatnim problemima u provedbi kriminalističkog istraživanja kojim će u trenutku konačnog postupanja biti obuhvaćeno više osoba s područja više policijskih uprava.

6.2. Iznenadno kriminalističko istraživanje na temelju *ad hoc* događaja (primjer 2)

Početak kolovoza provedeno je kriminalističko istraživanje u predmetu zbog kaznenog djela davanja mita iz čl. 348. Kaznenog zakona. Osumnjičena osoba, strani državljanin, bila je zaustavljena od policijskih službenika tijekom nadzora i kontrole prometa te je nakon utvrđenog prekršaja u nekoliko navrata policijskim službenicima ponudila mito koje su oni odbili. Unatoč tome, osumnjičeni je ubacio u službeno vozilo policije novčanicu od 10 eura, zbog čega je uslijedilo postupanje policije na okolnosti davanja mita. Budući da se radilo o događaju koji se dogodio u nedjelju ujutro, komunikacija s državnim odvjetnikom bila je usporena te su policijski istražitelji određeni nakon 2 do 3 sata od saznanja za događaj. Očevid je započeo četiri i pol sata nakon saznanja za događaj. Cijelo vrijeme, u ta četiri i pol sata, na mjestu događaja bio je davatelj mita sa suprugom i dvoje maloljetne djece, a mjesto događaja bilo je pod policijskom kontrolom. Valja napomenuti da je riječ o događaju usred turističke sezone i u turističkoj sredini. Državni odvjetnik povjerio je policijskom istražitelju dokazne radnje poduzimanja očevida, DKT obrade uhićenika i oduzimanja predmeta, što je i obavljeno, dok je državni odvjetnik preuzeo dokazne radnje ispitivanja uhićenika i ispitivanja svjedoka. Formalno, s osumnjičenikom od trenutka uhićenja u nedjelju u 10,37 sati do ponedjeljka u 12,00 sati, kad je ispitan, nije obavljen razgovor. U ovom zapravo jednostavnom slučaju to nije bio problem, ali se nameće zaključak da je ipak trebalo

obaviti obavijesni razgovor, na temelju čl. 207. st. 2. t. 3. ZKP-a, i o tome sastaviti službenu zabilješku. U ovom primjeru pritvorska jedinica smještena je na području druge policijske uprave, što je zahtijevalo dodatni angažman ljudi i vozila za prijevoz uhićenika te dodatne troškove za zaista sitno kazneno djelo korupcije. Dodatna obveza koja je usporavala i donekle odugovlačila postupanje jest prisutnost sudskog tumača pri ispitivanju osumnjičenika ili svjedoka koji je strani državljanin.

6.3. Dugotrajno kriminalističko istraživanje koje iznenada završava zbog novonastalih okolnosti (primjer 3)

U razdoblju od travnja do rujna ove godine provedeno je kriminalističko istraživanje u sklopu kojih su provođene i posebne dokazne radnje prema više osoba s područja nekoliko policijskih uprava, zbog kaznenog djela iz čl.173. st. 3. i 2. KZ-a – zloporabe opojnih droga. U završnoj fazi istraživanja kod jednog od osumnjičenih pronađeno je i oduzeto ukupno preko 500 grama kokaina. Nakon toga uhićene su još tri osobe koje su se dovodile u vezu s tim događajem te je još dodatno pronađena manja količina droge, novca, oružja i streljiva, mobilnih telefonskih uređaja i dr. Komunikacija s državnim odvjetnikom pravovremeno je uspostavljena, ali je unatoč tome bila djelomično otežana s obzirom na udaljenost, naime postupanjem se rukovalo u Zadru, dok je nadležno državno odvjetništvo bilo USKOK u Splitu. Unatoč nastojanjima da se postupak maksimalno ubrza, svejedno je postojao dug protek vremena do ishoda naloga za pretrage. Međutim, sudac istrage izdao je nalog za pretragu jednog od osumnjičenika, njegova vozila i kuće na području PU zadarske, dok je izdavanje naloga za pretragu kuće kod istog osumnjičenika na adresi u Zagrebu prepušteno sucu istrage u Zagrebu, što je rezultiralo duljim protekom vremena. Uz to, nalozi su prvobitno popraćeni administrativnim pogreškama, poput pogrešno navedenih imena policijskih istražitelja i sl. Kao problem postavilo se pitanje mora li taj osumnjičenik biti nazočan pretrazi u Zagrebu i treba li biti određen novi istražitelj na takvoj pretrazi u Zagrebu. Odlučeno je tako da je imenovan drugi istražitelj iz PU zagrebačke, a pretraga je obavljena bez nazočnosti osumnjičenika.

7. ZAKLJUČAK

Navedeni primjeri iz dosadašnje kratke primjene novog Zakona odnose se na nekoliko različitih situacija: višemjesečno kriminalističko istraživanje koje završava na planirani način u planirano vrijeme; iznenadno kriminalističko istraživanje na temelju *ad hoc* događaja; višemjesečno kriminalističko istra-

živanje koje iznenada završava zbog novonastalih okolnosti. Neovisno o sličnosti i razlikama u iskazanim primjerima, zamijećeni su identični ili slični problemi u postupanju na koje *de lege ferenda* treba pravovremeno reagirati prije cjelovitog stupanja ZKP-a na snagu. Odredba članka 109. ZKP-a propisuje nekoliko obveza policiji i državnom odvjetniku koje su se kroz nekoliko slučajeva i u ovom radu navedenim primjerima pokazale “nes(p)retnim” rješenjima. Rokovi u kojima uhićenik mora biti doveden u pritvorsku policijsku jedinicu nerealno su vremensko opterećenje s obzirom na broj radnji koje se moraju žurno provesti i koje zahtijevaju prisutnost osumnjičenika (pretrage, očevid i dr.). Slučajevi iz prakse zorno prikazuju stvarne situacije kad se pretrage obavljaju kod istih osoba, ali na više međusobno znatno udaljenih mjesta. Zakon nalaže da se zakašnjenje pri dovođenju uhićenika u pritvorsku policijsku jedinicu mora posebno obrazložiti, međutim u dosadašnjoj se praksi postupalo vrlo oprezno kako bi se izbjegao bilo koji korak koji bi se naknadnim preispitivanjem mogao protumačiti kao nezakonito postupanje. Nadalje, rok iz članka 109. stavka 5. kojim se obvezuje državnog odvjetnika da je dužan ispitati uhićenika najkasnije deset sati nakon predaje pritvorskom nadzorniku također je zamijećen kao loš “akcelerator” postupanja.¹⁰⁶ U prethodnom dijelu rada već je bilo riječi da su odredbe koje se odnose na rokove u članku 109. uzrokovale utрку s vremenom policije i državnog odvjetništva, što može ostaviti trag na kvaliteti do tada provedenih dokaznih radnji.

Osim spomenutog, još jednom valja preispitati odredbe ZKP-a koje se odnose na poduzimanje očevida, odnosno *de lege ferenda* razmotriti dopunu članka 213. ZKP-a tako da se policiji omogući poduzimanje očevida i tijekom izvida kaznenih djela. To obrazložimo činjenicom da je i sada očevid dokazna radnja koju u stvarnom smislu provodi policija, neovisno o tome tko očevidom rukovodi, odnosno upravlja li radnjama državni odvjetnik ili istražni sudac. Također, kriminalističko-tehnička znanja, forenzične vještine i sposobnosti dio su policijskog obrazovanja kao što je i nabava opreme za tu svrhu u nadležnosti policije. U praksi je očevid jedna od prvih radnji koja se poduzima nakon neposrednog saznanja o kaznenom djelu. Ona se mora provesti radi osiguranja dokaza, uz naglašenu potrebu žurnog poduzimanja poradi neodgodivosti i neponovljivosti, *incidenter tantum* (vremenski uvjeti, očuvanje tragova, promjenljivost mjesta očevida, prisutnost osoba itd.). Predloženom izmjenom omogućilo bi se da se ta radnja, uz prethodnu obavijest državnom odvjetniku, provede upravo na način koji ne odudara od prakse u državama koje imaju državnoodvjetničku istragu. Kako je i u ZKP-u iz 1997. godine predviđeno,

¹⁰⁶ ZKP iz 1997. godine ne propisuje izričit vremenski rok u kojem istražni sudac mora ispitati uhićenika, već se pretpostavlja da je to obvezan učiniti do isteka roka zadržavanja. Ujedno, postavljaju se praktični problemi kako ispitati uhićenika u zadanom roku vodeći istovremeno brigu o njegovu pravu na noćni odmor, savjetovanje s braniteljem i dr.

državni odvjetnik mogao bi kad stigne na mjesto očevida preuzeti obavljanje ili rukovođenje očevidom odnosno prepustiti obavljanje započetog očevida ili njegova dijela policiji. Prisutni problemi poput početnih nesnalaženja policije, državnog odvjetništva i sudaca istrage, kao i pogreške koje se događaju nisu i ne trebaju biti obeshrabrujući. Upravo iz takvih primjera i početnih pogrešaka treba izvlačiti pouke i pravovremeno "popravlјati" norme i postupke.¹⁰⁷

Edukacija je do sada više puta spominјana kao nužan preduvjet dobre primjene zakona, a tako se pokazalo i u ovom slučaju. Znatan broj policijskih službenika sudjelovao je u zajedničkim edukacijskim programima koje su organizirali Pravosudna akademija i Policijska akademija, što je iznimno važna i ohrabrujuća okolnost. Na upit ministra pravosuđa o spremnosti policije za cjelovitu primjenu novog ZKP-a već tijekom 2010. godine (dakle prije od propisanog roka početka primjene Zakona 1. rujna 2011.), Ravnateljstvo policije pozitivno je odgovorilo. Iskazana spremnost uvjetovana je okolnostima pravovremenog i prikladnog opremanja policije za provedbu odredbi Zakona, poglavito onih dijelova koji se odnose na rad pritvorskih nadzornika, formiranje i opremanje pritvorskih policijskih jedinica te provođenje pojedinih dokaznih radnji. Pod pretpostavkom da ne izostane potrebna logistička podrška te se nastavi s daljnjom edukacijom policijskih službenika, uz suce i državne odvjetnike, iskazana procjena spremnosti za cjelovitu primjenu Zakona već od 1. srpnja 2010. jest ostvariva.

LITERATURA

1. Brnetić, Damir: Suradnja policije i državnog odvjetništva prije početka kaznenog postupka, 1997., Policiјa i sigurnost 3/97.
2. Guidance on the National Intelligence Model, Association of Chief Police Officers, Centrex 2005.
3. Krapac, Davor: Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupovnog prava, VII., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2008.
4. Mariјan, Ranko (urednik): Uvod u novi Zakon o kaznenom postupku, (edukacija za praktičare), zbornik radova, Narodne novine, Zagreb, 2009.
5. Ministarstvo pravosuđa: Prijedlog Zakona o kaznenom postupku, Zagreb, lipanj 2008.

¹⁰⁷ Dodatnu raspravu zasluđuje konačno rješenje iz članka 121. ZKP-a da nadzor istražnog zatvora u domu provodi i policija. Riječ je o novom policijskom poslu koji nije propisan Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima. Osim navedenog, s obzirom na iskustva u upravljanju zatvorskim sustavom i cijeli niz praktičnih rješenja prisutnih u Europi, služba ministarstva nadležnog za pravosuđe (pravosudna policija) prihvatljivije je rješenje. Međutim, ZOPO dopušta da se pojedini policijski posao i policijska ovlast propišu i drugim zakonom, što otklanja kritiku o tome da nadzor istražnog zatvora u domu nije propisan policijskim zakonom. Istovremeno, postojeća tehnička rješenja nadzora zatvora u domu jednostavno su primjenjiva te bi policija, uz dobru logističku podršku i organizaciju poslova, uglavnom bez teškoća mogla sudjelovati u provedbi tog nadzora.

6. Novosel, Dragan: Radnje državnog odvjetnika u pretkaznenom postupku, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2006.
7. Pavišić, Berislav: Kazneno pravo Vijeća Europe, Golden marketing, Zagreb, 2006.
8. Pavišić, Berislav: Zakon o kaznenom postupku, Naklada d.o.o., Rijeka, 2009.
9. Veić, Petar, Borovec, Krunoslav, Brincka, Željko, Dundović, Darko, Kralj, Tihomir, Kovač, Mirna, Ničeno, Zoran, Radmilović, Željko: Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine, Zagreb, 2009.
10. Sabljar, Tomislav: Subjekti u kaznenom postupku – pozicija branitelja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 15, broj 2/2008., Zagreb, 2008.
11. Tomašević, Goran, Pajčić, Matko: Subjekti u kaznenom postupku: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 15, broj 2/2008.

Propisi

1. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine broj 152/08 i 76/09 (autorski pročišćeni tekst).
2. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine broj 76/09.
3. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine broj 76/09.
4. Zakon o državnom odvjetništvu, Narodne novine broj 76/09.
5. Zakon o zaštiti svjedoka, Narodne novine broj 163/03.
6. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Narodne novine broj 80/08.
7. Pravilnik o prijemu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom te o evidenciji pritvorenika u pritvorskoj policijskoj jedinici, Narodne novine broj 88/09.

Istraživanja

1. Ajduković, Dean, Mrčela, Marin, Turković, Ksenija: Projekt podrške žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2007.
2. Nacionalno istraživanje javnog mnijenja o percepciji sigurnosti građana, o postupanju policije te o suradnji između policije i lokalne zajednice., GfK Croatia, 2009., http://www.undp.hr/upload/file/219/109555/FILENAME/UNDP_i_MUP__istrazivanje.pdf
3. Izvještaj: Iskustva i stavovi policijskih službenika u radu sa žrtvama i svjedocima kaznenih djela, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2009., http://www.undp.hr/upload/file/212/106225/FILENAME/Report_UNDP_policija_v1.doc
4. Izvještaj: Stavovi i iskustva građana o sustavu podrške svjedocima i žrtvama kaznenih djela, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2009., http://www.undp.hr/upload/file/212/106226/FILENAME/Report_UNDP_zrtve_opca_populacija_v2.doc
5. Izvještaj: Iskustva i stavovi žrtava i svjedoka kaznenih djela prema postupanju policije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2009., http://www.undp.hr/upload/file/212/106227/FILENAME/Report_UNDP_zrtve_v1.doc

Summary

SUPPORT BY THE POLICE TO PARTIES IN THE PROCEEDINGS AND OTHER PARTIES ACCORDING TO THE NEW CRIMINAL PROCEDURE ACT WITH AN OVERVIEW OF THE EXPERIENCES OF POLICE ACTIONS RELATED TO VICTIMS AND WITNESSES

This paper analyses the cooperation of the police with parties in the proceedings in the light of the application of the new Criminal Procedure Act. Attention is paid to the cooperation of the police with the State Attorney's Office due to the new role of state attorneys in criminal proceedings. Police experiences are relatively new with regard to fulfilling the role of investigators and detention officers as new institutions in the Act. Due to the significantly changed position of the victim in the new legal regulations, this paper gives a detailed analysis of the position of the victim, injured party and endangered witnesses. The police, the State Attorney's Office and the Court have the obligation to act with special consideration to the victim of a criminal offence, to give them the envisaged legal advice, and to take care of the interests of victims in decision-making when carrying out criminal proceedings against defendants, i.e. when undertaking actions in criminal proceedings in which the victim must personally participate. The Act on Police Affairs and Authorities which has been in force since July 2009 gives the police the authority to protect victims of criminal offences and other persons and regulates that when grounded reasons exist the police will adequately protect the victim or other persons that have given or could give information important for the criminal proceedings, or a person that is close to them if they are endangered by the perpetrators or other persons related to the criminal proceedings. With this act, the obligation is prescribed to protect persons that are for any reasons endangered by cooperating with the police. The new obligations for the police require changes in actions related to the mentioned categories of parties in the proceedings. The work of the police so far is analysed according to a public opinion survey with regard to the perception of security by citizens, the actions of the police and the experiences and views of victims and witnesses of criminal offences. This paper analyses the results of research carried out during 2008 and 2009 on victims, witnesses and police officers. The research topic was the perception of police actions by victims and witnesses and these data are correlated to the results obtained from interviewing police officers. Despite the short and restricted application of this Act, the paper describes several cases in which the police have acted by applying suitable regulations of the new Criminal Procedure Act from which certain conclusions and possible recommendations are drawn *de lege ferenda*.

